

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

СЕНЧИШИНА ДАР'Я ДАНИЇЛІВНА

Допускається до захисту:
в.о. завідувача кафедри
загального та
прикладного мовознавства і
слов'янської філології,
д-р філол. наук, доцент
_____ Г. В. Ситар
« ____ » _____ 2020 р.

**МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ НОВОРІЧНОГО ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА:
НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ**

Спеціальність 035 Філологія

Кваліфікаційна робота

Науковий керівник:
Г. В. Ситар, професор кафедри
загального та прикладного мовознавства
і слов'янської філології,
д-р філол. наук, доцент

(підпис)

Оцінка: _____ / _____ /

(бали/за шкалою ЄКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця 2020

АНОТАЦІЯ

Сенчишина Д. Д. Мовні особливості новорічного звернення Президента: на матеріалі української та англійської мов. Спеціальність 035 «Філологія», спеціалізація 035.10 «Прикладна лінгвістика», освітня програма «Прикладна лінгвістика». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2020.

У кваліфікаційній роботі проаналізовано привітання як мовленнєвий жанр політичних ритуальних текстів. Досліджено структурно-семантичні особливості новорічних звернень Президентів України і США. Розкрито комунікативні стратегії новорічних привітань президентів. Встановлено, що новорічні привітання українських та американських президентів відрізняються структурою, стильовими ознаками, комунікативними стратегіями і тематикою.

Ключові слова: комунікативна стратегія, мовленнєвий жанр, новорічне привітання, політичний дискурс, Президент США, Президент України.

79 с., 16 джерел.

Бібліограф.: 52 найм.

Senchyshyna D. Linguistic features of President's new year address: based on ukrainian and english languages material. Specialty 035 «Philology», Specialization 035.10 Applied Linguistics, Programme «Applied Linguistics». Vasyl' Stus National University, Vinnytsia, 2020.

In the qualification work greetings are analyzed as a speech genre of political ritual texts. The structural and semantic features of the New Year's addresses of the Presidents of Ukraine and the United States are studied. Communicative strategies of New Year's greetings of presidents are revealed. It is established that the New Year's greetings of the Ukrainian and American presidents differ in structure, stylistic features, communicative strategies and themes.

Keywords: communicative strategy, speech genre, New Year greeting, political discourse, President of the USA, President of Ukraine.

Bibliography: 52 items.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ЖАНРОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНИХ РИТУАЛЬНИХ ТЕКСТІВ	7
1.1 Мовленнєві жанри політичних ритуальних текстів в політичній комунікації.....	7
1.2 Привітання як мовленнєвий жанр політичного ритуального дискурсу ..	14
РОЗДІЛ 2 МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ НОВОРІЧНИХ ЗВЕРНЕНЬ ПРЕЗИДЕНТІВ УКРАЇНИ.....	21
2.1 Новорічні звернення як різновид політичних ритуальних текстів	21
2.2 Структурно-семантична специфіка текстів звернень Президентів України.....	26
2.3 Комунікативні стратегії привітань Президентів України	30
2.4 Змістове наповнення новорічних звернень Президентів України	38
РОЗДІЛ 3 СПЕЦИФІКА НОВОРІЧНИХ ЗВЕРНЕНЬ ПРЕЗИДЕНТІВ США	51
3.1 Структурні особливості новорічних привітань Президентів США	51
3.2 Прийоми спілкування в новорічних зверненнях Президентів США	55
3.3 Семантичні особливості текстів новорічних звернень Президентів США.....	65
ВИСНОВКИ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	78

ВСТУП

Актуальність теми зумовлена необхідністю вивчення впливу влади на громадян, зокрема мовних засобів, використовуваних у політичних текстах. Новорічні привітання через засоби масової інформації частково впливають на політичні зацікавлення членів суспільства, зокрема щодо найважливіших глобальних питань, які хвилюють українське та американське суспільство.

Новий рік є одним з найулюбленіших державних свят українців та американців. Найбільш вагомими моментами можна назвати підбиття підсумків щодо зробленого за рік і налаштованість розпочати нові справи. Саме сподівання на якнайоптимальніший розвиток подій зумовлює активізацію діяльності більшості людей. Тому варто відзначити організаційний чинник новорічних привітань Президентів України й керівників США в повсякденному житті громадян обох держав.

Найбільш вагомим аспектом консолідації суспільства є соборність українського суспільства. Значний вплив на громадян здійснюється через позитивні моменти, що відображені в привітаннях. Новорічні привітання виконують конструктивну функцію, оскільки нагадують громадянам про досягнення влади, зокрема у здійсненні реформ. Водночас варто відзначити традиційне підґрунтя новорічних привітань, наявність усталеної структури та обов'язкових змістових компонентів.

Об'єктом дослідження є новорічні привітання Президентів України і США.

Предметом дослідження є мовні засоби різних рівнів, використовувані в новорічних зверненнях Президентів України і США.

Метою дослідження є з'ясування мовних особливостей новорічних привітань Президентів України і США та їхній зіставний аналіз.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

- охарактеризувати жанри політичних ритуальних текстів;

- проаналізувати ознаки привітання як мовленнєвого жанру політичної комунікації;
- виявити мовні особливості новорічних звернень Президентів України і США та порівняти їх;
- виділити комунікативні стратегії, використані у новорічних привітаннях президентів.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених у дослідженні завдань використовуються такі методи: метод дедукції, за допомогою якого виявлено комунікативні стратегії новорічних привітань; дистрибутивний аналіз, що спрямований на виявлення мовних засобів та їх особливостей у новорічних зверненнях; описовий метод, що уможливив розкриття понять «мовленнєвий жанр», «звернення», «привітання»; зіставний метод, за допомогою якого виявлено подібності та розбіжності мовних особливостей новорічних привітань Президентів України і США; метод кількісного аналізу, що дозволив визначити кількісні структурно-семантичні особливості новорічних текстів.

Наукова новизна роботи полягає в наступному:

- проаналізовано мовні особливості новорічних привітань Президентів України і США 1991, 2003, 2006, 2009, 2011, 2012, 2013, 2016, 2019 рр.;
- уточнено жанрових особливостей новорічних звернень;
- з'ясовано комунікативні стратегії новорічних звернень;
- виявлено залежність інформативності і структури в новорічних привітаннях Президентів України і США.

Теоретичне значення роботи. У дослідженні проаналізовано привітання як мовленнєвий жанр політичного ритуального дискурсу. Виділено й описано структурно-змістові ознаки новорічних звернень президентів, з'ясовано особливості мовленнєвого оформлення відповідних текстів, схарактеризовано використані основні комунікативні стратегії.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження можуть бути застосовані при вивченні навчальних дисциплін «Політична лінгвістика», «Дискурсологія» здобувачами вищої освіти спеціальності

035 Філологія, а також для написання новорічних привітань для політичних діячів.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження виголошено в доповідях та обговорено на IV Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих учених «Актуальні проблеми гуманітарних, технічних і природничих наук («Topical Issues of Humanities, Technical and Natural Sciences») (ДонНУ імені Василя Стуса, 21 листопада 2019 р., м. Вінниця), XIII Міжнародному науково-теоретичному і навчально-прикладному семінарі «Лінгвіст-програміст» (ДонНУ імені Василя Стуса, 14-15 травня 2020 р., м. Вінниця), Міжнародній студентській науковій конференції «Наука сьогодення: від досліджень до стратегічних рішень» (25 вересня 2020 р., м. Івано-Франківськ).

Основні положення і результати роботи викладено у таких авторських публікаціях:

Сенчишина Д. Специфіка структури та мовного оформлення новорічних звернень президентів США. *Наука сьогодення: від досліджень до стратегічних рішень*: матеріали між нар. студент. наук. конф., м. Івано-Франківськ, 25 вересня 2020 р. Івано-Франківськ, 2020. Т.3. С. 50-52.

Сенчишина Д. Статус привітання та звернення у системі політичних ритуальних текстів. *Лінгвокомп'ютерні дослідження* : зб. наук. праць / гол. ред. А. Загнітко. Вінниця, 2020. Вип. 13. С. 105-111.

Senchyshyna D. Consolidation strategy in ritual genres of political discourse. *4th International Scientific Conference for Bachelor, Master, Graduate Students and Young Researchers "Topical issues of humanities, technical and natural sciences"* (21 November 2019) : [Book of Abstracts] / Ed. board V.I. Kalinichenko (Ed. in Chief) et al. Vinnytsia, 2019. P. 192-193.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 79 сторінок, основний обсяг магістерської – 72 сторінки, обсяг основної частини – 66 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ЖАНРОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНИХ РИТУАЛЬНИХ ТЕКСТІВ

1.1 Мовленнєві жанри політичних ритуальних текстів в політичній комунікації

Новорічні привітання президентів є невід'ємним складником політичної комунікації. Тому важливо виокремити його місце з-поміж інших мовленнєвих жанрів політичних ритуальних текстів.

Першим до наукового обігу поняття «мовленнєві жанри» увів визначний філософ і філолог М. М. Бахтін на початку ХХ ст. Він визначав їх як стійкі, тематичні, стилістичні та композиційні типи висловлювань. У монографії «Проблема мовленнєвих жанрів» науковець наголошує на тому, що «наші висловлення мають певні стійкі типові форми побудови цілого. Ми використовуємо багатий репертуар усних (і писемних) мовленнєвих жанрів» [2, с. 272]. Відмінність мовленнєвого жанру від висловлювання й тексту зумовлена передусім лінгвопрагматичним чинником. На думку М. М. Бахтіна, саме інтенція комуніканта зумовлює сутність мовленнєвих жанрів: «мовленнєва воля мовця здійснюється передусім у виборі певного мовленнєвого жанру» [2, с. 273].

Ф. С. Бацевич стверджує, що «ми маємо всі підстави розглядати мовленнєві жанри як категорію дискурсу» [4, с. 42]. Отже, дискурсивна природа мовленнєвих жанрів зумовлює актуальність їх вивчення.

Лінгвіст наводить такі проблемні моменти в теорії мовленнєвих жанрів:

- 1) типологія мовленнєвих жанрів;
- 2) невизначеність сутності, обсягу й природи мовленнєвих жанрів у науці;
- 3) мовленнєві жанри і комунікативні невдачі;
- 4) важливість вивчення мовленнєвих жанрів у сучасній лінгвістиці;
- 5) співвідношення мовленнєвих жанрів та висловлення;

- 6) мовленнєві жанри та одиниці модусу Мова (слово та речення);
- 7) мовленнєві жанри і стилістичні та стильові аспекти тексту й спілкування;
- 8) проблема породження і сприйняття мовленнєвих жанрів;
- 9) мовленнєві жанри і процес комунікації [4, с. 30].

Влучним і необхідним є використання поняття мовленнєвого жанру в наукових розвідках політичного дискурсу, адже деякі комунікативні акти в межах політичного дискурсу мають ритуальний характер і утворюють окремі жанри [33, с. 84].

Мовленнєві жанри за своєю сутністю є семіотичними, «вони актуалізуються у свідомості адресата натяком, постають як єдність форми і значення (комунікативного смислу), яку засвоюють носії мови в спілкуванні і яка, як правило, пов'язана з усталеними тактичними ходами комунікантів у дискурсах» [4, с. 43].

У межах теорії мовленнєвих актів виконують аналіз функцій висловлювань відповідно до поведінки мовців і слухачів у процесі спілкування. Згідно з визначенням Дж. Сірла, вітання потрапляють у категорію виразних мовленнєвих актів [49].

Привітання є особливо показовим виступом, завдяки якому ми можемо дізнатися, що цінується в тій чи іншій культурі, водночас воно є одним з найбільш повторюваних виразних мовних актів у нашому житті [47].

На думку Л. І. Стрій, сталими (тобто закріпленими у свідомості носіїв мови) мовленнєвими структурами в політичній комунікації є ритуальне звернення, привітання, інавгураційні промови. Зокрема, коли адресати чують новорічне привітання Президента України, то на підсвідомому рівні вони розуміють, що далі треба очікувати звертання, побажання і власне привітання. Варіативною частиною залишається тільки та, яка містить констатацію фактів.

Варто зазначити, що в мовознавстві існують різні підходи до тлумачення мовленнєвих жанрів. Ф. С. Бацевич так сформулював сутність основних підходів до мовленнєвих жанрів:

1) Мовленнєвий жанр – це особливий тип висловлення, визначення якого було запропоновано ще М. М. Бахтіним. Прибічниками такого трактування є Т. В. Шмельова, Н. Д. Арутюнова, О. О. Земська та ін. Проте цей підхід має значний недолік – вузьке розуміння мовленнєвого жанру.

2) Мовленнєвий жанр – це комунікативне явище, яке становить взаємодію дискурсу та мовленнєвого акту. Такого погляду дотримуються Т. В. Шмельова, Ф. С. Бацевич, В. В. Дементьєв та ін.

3) Мовленнєвий жанр – це явище стилістичне. У ньому розмежовуються полілогічне, монологічне та діалогічне мовлення. За цим підходом розуміється повна відповідність між поняттями «мовленнєвий жанр» і «стиль», тобто мовленнєвий жанр розглядається як функціональний стиль.

4) Мовленнєвий жанр – це явище риторичне та текстове. Прибічниками такого підходу є Н. М. Розанова, М. В. Китайгородська, М. Ю. Федосюк та ін [4, с. 51].

За Є. В. Акуловою, мовленнєвим жанром є «вербально-знакове оформлення типової ситуації спілкування, яке є можливим і в письмовій, і в усній формі і характеризується тематичною, композиційною і стилістичною стійкістю» [1, с. 9].

Мовленнєвий жанр, як стверджує К. Ф. Сєдов, – «універсальна лінгвофілософська категорія, дослідження якої має прояснити природу дискурсивної поведінки та мислення мовної особистості» [24, с. 237].

Н. В. Кондратенко визначає мовленнєвий жанр так: «мовленнєва репрезентація інтерактивної взаємодії мовця та адресата в типових соціальних ситуаціях спілкування» [17, с. 41].

Невирішеною проблемою у вивченні мовленнєвих жанрів є їх класифікація. Сьогодні в лінгвістиці немає загальноприйнятої типології мовленнєвих жанрів. В. В. Дементьєв коментує цю ситуацію так: «ми маємо списки мовних жанрів, за можливістю детальні, але це не є єдиною поширеною типологією мовленнєвих жанрів» [11, с. 7]. Науковець наголосив, що повноцінною типологією мовних жанрів можна назвати ту, в якій враховано

характерні особливості жанрових картин світу, системи культурних і комунікативних цінностей [10, с. 15]. Він розробив типологію фатичних (за метою співрозмовника) мовних жанрів:

- 1) святкові жанри (small talk) – міжособистісні стосунки комунікантів залишаються незмінними: не погіршуються і не покращуються;
- 2) фактичні мовні жанри, що значно погіршують міжособистісні стосунки комунікантів: сварка, звинувачення у чому-небудь;
- 3) фактичні мовні жанри, що значно покращують міжособистісні стосунки комунікантів: компліменти, признання;
- 4) фактичні мовні жанри, що значно погіршують міжособистісні стосунки комунікантів у непрякій формі: розіграш, іронія;
- 5) фактичні мовні жанри, що значно покращують міжособистісні стосунки комунікантів: у непрякій формі: флірт, жарт [11, с. 217-223].

Відома дослідниця мовленнєвих жанрів – Т. В. Шмельова – виокремлює сім жанротвірних ознак:

- 1) комунікативна мета;
- 2) образ автора й адресата – це інформація про учасників спілкування, яка забезпечує успішне втілення типового проекту мовного жанру;
- 3) образ минулого й майбутнього – це ознаки, які пов'язані із місцем кожного жанру безпосередньо у потоці мовленнєвого спілкування;
- 4) диктумний зміст – відбір інформації про світ з метою утворення того чи іншого жанру;
- 5) мовне втілення жанру – певний список можливостей, граматичних і лексичних ресурсів жанру [39].

На основі комунікативної мети – основної жанротвірної ознаки – дослідниця пропонує виділяти такі типи мовленнєвих жанрів:

- 1) інформативні – виконання будь-яких операцій з інформацією;
- 2) імперативні – причина втілення / невтілення подій, які є бажаними, небезпечними і необхідними для когось із учасників спілкування;

3) етикетні – втілення визначної події, яка передбачена за етикетом соціуму: привітання, вибачення, вдячність тощо;

4) оцінні – непостійність самопочуття учасників процесу спілкування через зіставлення їх вчинків і якостей зі шкалою цінностей даного суспільства [39, с. 4].

М. Ю. Федосюк називає мовні жанри «стійкими тематичними, композиційними, стилістичними типами не висловлювань, а текстів» [34, с. 4]. Зазначене визначення дозволяє віднести до мовних жанрів і розповідь, і дискусію, повідомлення, прохання, питання, бесіду, суперечку та сварку. Науковець класифікує мовні жанри на два типи:

1) елементарні – це такі тексти, які не мають компонентів, що можна з впевненістю віднести до структурних елементів певних жанрів. До таких належать прохання, привітання, похвала та повідомлення;

2) комплексні – це такі тексти, компоненти яких є текстом певного жанру [51, с. 6].

Ф. С. Бацевич пропонує виокремлювати типи мовленнєвих жанрів за дискурсами, у межах яких вони функціонують. Відповідно, до політичного дискурсу ми можемо віднести наступні мовні жанри: політичне інтерв'ю, політична біографія, політична програма, політичний слоган тощо.

А. П. Чудінов пропонує виділяти серед жанрів політичного дискурсу такі:

- усні (виступ на мітингу, політичні дебати, політичне інтерв'ю, доповідь, гасло тощо);
- письмові (політична програма, листівка, біографія тощо) [38].

Дослідник неодноразово зауважував, що жанр є важливим засобом індивідуалізації тексту. Він запропонував наступні критерії для класифікації політичних жанрів:

- функціональний складник;
- обсяг інформації;
- мета висловлювання.

Відповідно А. П. Чудінов виокремлює:

- 1) ритуальні жанри (привітання, інавгураційне звернення тощо);
агональні жанри (виступ на мітингу, гасло, листівка);
орієнтаційні жанри (угоди, укази, договори, доповіді);
- 2) малі жанри (слоган, гасло);
середні жанри (листівка, газетна стаття, виступ на мітингу або в парламенті тощо);
великі жанри (книга політичної публіцистики, партійна програма, політична доповідь тощо);
- 3) інформативні жанри;
оцінні жанри;
імперативні жанри [38].

Л. Л. Славова виділяє ритуальні жанри в політичній комунікації, що «мають на меті адекватно реагувати на наявну ситуацію, пов'язану з відносинами між людьми». Дослідниця пропонує віднести до ритуальної політичної комунікації такі мовленнєві жанри: інавгураційна промова, святкове звернення, привітання, співчуття та некролог [31, с. 85].

Н. В. Кондратенко наголошує, що ритуальні мовленнєві жанри насамперед пов'язані з посиленою фатичністю політичного дискурсу та пов'язані з політичними ритуалами, які мають вербальні структурні компоненти. Український політичний дискурс репрезентовано такими ритуалами: святкові урочистості, паради, інавгурація. Дослідниця виокремлює такі ритуальні мовленнєві жанри: некролог (пишеться / вимовляється через втрату визначної персони), інавгураційна промова (виголошується новим президентом держави), привітання (готується з нагоди річниці або свята), подяка (адресована значущій персоні, роль якої треба відзначити) тощо [17, с. 53].

Ритуальні тексти мають низку спільних рис. Вони характеризуються мінімальною інформативністю та новизною, визначеною структурою, закріпленням і періодичним характером, визначеністю змісту та кола учасників.

Мовленнєві жанри привітання та звернення мають однаковий зміст і структуру. Порівняно недавно в політичному дискурсі з'явився новий термін на позначення звернення – байлайнер. Термін походить з англійського *by-liner*, що дослівно перекладається «під межею».

У праці О. Д. Кривоносова знаходимо таке визначення байлайнера: «це авторська стаття, присвячена новій події, що створює або підтримує через авторитетний текст від імені першої (посадової) особи публіцитний капітал організації, фірми» [18, с. 188].

Головна відмінність звернення й байлайнера полягає в тому, що останній – більш індивідуалізований, адже в ньому яскраво виражається позиція автора. У політичному дискурсі байлайнером називається відгук політичного діяча на подію, що відбулася. Прикладом є привітання П. Порошенка з Днем Гідності та Свободи у 2016 році: ***Дорогі співгромадяни! Дорогий Український народі! Сьогодні виповнюється три роки, як перша група нескорених – наголошую тоді, було прийнято рішення, що там не буде політиків – вийшла на холодний граніт у центрі української столиці. За три роки після Євромайдану ми зазнали болючих випробувань. Ми втратили найкращих. Ми пережили чимало розчарувань. Прошу присутніх вшанувати хвилиною мовчання всіх наших героїв, полеглих на полях російсько-української війни, а також героїв Небесної Сотні, хвилиною мовчання. Від усього серця вітаю вас з Днем Гідності і Свободи. Слава учасникам Майдану! Слава Збройним Силам України і слава Україні!***

Звернення характеризується високою індивідуалізованістю. Вона досягається введенням до тексту таких мовних засобів: порівнянь, епітетів, емоційно-експресивної лексики, метафор [32, с. 93]: ***Сьогодні минуло двадцять дев'ять років від тієї весняної ночі, коли відбулася страшна аварія на Чорнобильській атомній електростанції. «Мирний атом» за лічені секунди кардинально змінив перебіг людського буття, здолав державні кордони, перетворив частину чудового українського Полісся на зону відчуження, що на***

довгі роки стала ізольованою від навколишнього світу (Звернення з нагоди Дня Чорнобильської трагедії, П. Порошенко, 2015) [28, с. 108].

Характерна особливість ритуальних звернень – наголошення мовця на своїй позиції, частих вказівок на власній точці зору. Звідси – байлайнер є мінімально заштампованим і клішованим: *Дорогі співвітчизники! Вітаю усіх з великим державним святом – Днем Конституції України. Керуючись прагненням привести рівень життя українців до стандартів розвинених європейських країн, ми проводимо роботу над удосконаленням положень Основного Закону. Головна ідея наступних конституційних змін – побудова сильної держави через добробут і сталий розвиток громад. Вважаю, що наш парламент, державницькі політичні та громадські сили й усі громадяни України повинні консолідовано діяти у справі удосконалення Основного Закону* (Звернення з нагоди річниці 19-ї річниці Конституції України, П. Порошенко, 2015) [28, с. 109].

Привітання є також так званим маркером ввічливості. На важливій функції таких маркерів неодноразово наголошував Е. Гоффман [45].

1.2 Привітання як мовленнєвий жанр політичного ритуального дискурсу

Різновидом вітального мовленнєвого жанру в політичному дискурсі є привітання. Л. І. Стрій розглядає його як «вітання від імені політичного лідера або політичної сили (партії, організації) з нагоди свята або урочистої події» [32, с. 86].

Н. В. Кондратенко розглядає привітання як «вітання від імені політичного лідера або політичної сили (партії, організації) з нагоди свята або урочистої події». За змістом привітання як жанр політичного дискурсу завжди пов'язане з урочистими подіями в житті суспільства або соціально значущої особи. За інтенцією привітання передбачає виконання етикетної функції – власне привітання – та елементи самопрезентації мовця як уважного, небайдужого політика [17, с. 113].

Мовознавець О. Д. Кривоносов виокремив певну подію як предмет привітання: «форма писемного контакту з представниками цільової аудиторії, що присвячена певній даті або ювілею, тобто урочистій події в житті соціально значущої особи, персони або фірми» [18, с. 193].

Важливою особливістю жанру привітання виступає те, що його адресатом в ритуальній політичній комунікації виступає весь народ країни, адже подія, з якою вітають, є значущою для масового адресата: *Христос Воскрес! Дорогі співвітчизники! Щиро вітаю Вас із цим світлим днем! Великдень – це символ очищення і перемоги життя. Нехай Господь захистить нас і підтримає у всіх добрих починах. І дарує кожній родині благословення, мир та злагоду. Христос Воскрес!* (Привітання з Великоднем, В. Янукович, 2011).

Політичній комунікації властиві привітання, що характеризуються надціннісним характером і апеляцією до всього населення, а не його частини. Л. І. Стрій пропонує відносити до таких важливих нагод День Незалежності, Новий рік, День Прапора, День захисника Вітчизни, Великдень, День Конституції, Різдво Христове та Трійцю [33, с. 14].

До одного із завдань ритуальної комунікації відносять обов'язкове привітання з релігійними святами. Це зумовлено тим, що представники багатьох конфесій і релігій є потенційними виборцями, тому їх підтримка дуже важлива для політика.

Регулярно політичні діячі вітають країну з релігійними християнськими святами: Покровою, Різдом, Великоднем, Трійцею тощо: *Дорогі жителі міста! Прийміть найщиріші вітання з нагоди одного з величніших християнських свят – Трійці! Це величне свято є торжеством віри у Бога, духовності та моральності* (Привітання зі Святою Трійцею, міський голова м. Кузнецовськ С. Анощенко, 2012). *Я пишаюся, що належу до сильного духом народу. І зараз, у ці радісні дні Святої Трійці, ми будемо разом молитися і вірити в Бога і в Україну* (Привітання зі Святою Трійцею, В. Янукович, 2013); *Друзі, зі святом Трійці – П'ятидесятниці! Під час стародавнього свята П'ятидесятниці, на п'ятидесятний день після Воскресіння Христового на його*

учнів зійшов Дух Святий. Апостоли, сповнившись Святого Духа, почали говорити мовами, яких до того не знали, та отримали інші здібності: уміння ціляти, пророкувати та інші. Це їм було потрібно, щоб іти по всьому світу та проповідувати благу вістку (Привітання зі Святою Трійцею, О. Турчинов, 2015) [26, с. 94].

Дуже цікавим є той факт, що не забувають лідери держави вітати і вірян інших релігій, які мешкають в Україні, з їх релігійними святами: *Любі друзі! Щиро вітаю вас із великим єврейським святом Ханука – святом героїзму й перемоги над поневолювачами, святом очищення й освячення, світла й вогнів. Свято Ханука свідчить: ніщо не спроможне здолати прагнення народу до свободи. Свято Ханука нагадує нам не лише про реальність дива в земному житті, а й про те, що ми повинні бути гідними Господнього дива. Першого ханукального передодня ви запалите першу свічу, відтак – дві, а відтак – і всі вісім. Ви збільшуватимете світло, ви примножуватимете його: у світі має бути світліше. Мир вам! Веселих, радісних свят! Хаг Ханука самеах!* (Привітання єврейському народу зі святом Ханука, В. Ющенко, 2004); *Шановні співвітчизники! Від щирого серця вітаю вас із святом Курбан-Байрам. Мусульманська спільнота України є невід’ємною частиною нашого народу, а її культура — яскрава складова українського культурного різноманіття. Бажаю усім міцного здоров’я, радості та щедрої долі* (Привітання з мусульманським святом Курбан-Байрам, П. Порошенко, 2017); *Шановні співвітчизники! Щиро вітаю вас зі святом жертвопринесення – Курбан-Байрамом, що символізує високі моральні якості – милосердя, доброту, взаємопрощення. Наслідування цим етичним нормам свідчить про прихильність до загальнолюдських цінностей та сприяє укріпленню єдності у суспільстві. Зичу вам і вашим родинам благополуччя, радості, достатку та домашнього затишку* (Привітання з мусульманським святом Курбан-Байрам, В. Янукович, 2011).

Виголошення привітань з релігійними святами належать до завдань ритуальної комунікації. Політичні лідери орієнтовані на підтримку

представників різних релігій і конфесій, тому вітають своїх потенційних виборців обов'язково [32, с. 88].

Адресантом привітань є політичні лідери країни: Президент, прем'єр-міністр, голова Верховної Ради та багато інших державних діячів: *Дорогі українці! Сердечно вітаю з Днем Державного Прапора України! Синьо-жовтий стяг є для нас свящиною, яку попередні покоління пронесли крізь віки. Наш прапор нерозривно пов'язаний з героїчною історією українського народу, прагненням до незалежності і боротьбою проти імперій і тоталітарних режимів. Впевнений, що невдовзі наш прапор асоціюватиметься не лише з нацією, яка відстоює свободу, незалежність і територіальну цілісність своєї держави, а й з успішною, ефективною та заможною європейською країною* (Вітання з Днем прапора, прем'єр-міністр В. Гройсман, 2016) [23, с. 103]; *Сьогодні Україна святкує День Незалежності, про яку наша держава мріяла, якої прагнула і за яку боролася. 29 років тому Верховна Рада України ухвалила історичне рішення, завдяки якому сьогодні ми пишаємося здобутками незалежної України, переймаємось її проблемами, творимо власну історію. Нас об'єднує безліч речей – ми наче частинки великого пазла, які разом створюють велику незалежну європейську державу. Без будь-якого з цих елементів картина буде неповною, незавершеною, неідеальною. А тому маємо пам'ятати – треба бути єдиними. Пам'ятати про силу нашої країни. І пам'ятати, що вона у нас одна. Зі святом! Із Днем Незалежності, Україно!* (Вітання з Днем Незалежності, голова Верховної Ради Д. Разумков, 2020); *Дорогі українці! Я вітаю всіх християн східного обряду з прийдешнім святом – Світлим Воскресінням Христовим! Цьогоріч Україна, як і весь світ, відзначатиме Великдень вдома. І оскільки святкування буде нетрадиційним, то й привітання має бути трішки нетиповим. Найперше, Великдень – це перемога життя над смертю. Це – свято радості. Тож давайте в сьогоднішній ситуації знайдемо позитив. Ми повертаємося до традицій наших предків, у яких не було супермаркетів чи доставки готових кошиків через Інтернет. Цього року кожна господиня може спекти домашню паску. Найсмачнішу, бо*

вона буде зроблена своїми руками. Кожен господар може зробити м'ясні смаколики. І разом зі своїми дітьми ми всі будемо малювати писанки та крашанки, замазуючи при цьому й одяг, і руки, й обличчя. Це свого роду загальнодержавний сімейний тимбілдинг. І я впевнений, що після нього всі страви, приготовані разом, будуть смачнішими у сто разів. І домашня ковбаска з хроном, і сальце, і варенички, і завиванці, а найголовніше – ми згадаємо, що українська кухня найкраща у світі. Так, ми залишаємось вдома. І нехай після вихідних та після карантину нас лякають цифри на вагах, а не цифри на термометрі. Великдень – це свято єднання. І сьогодні вся наша країна об'єднана одним-єдиним бажанням – вийти на вулицю. Розумію, як це, бо сам з ранку до вечора сиджу в кабінеті. Скажу більше: сподіваюсь, це не державна таємниця, але в цьому кабінеті навіть не відчиняються вікна. Але зараз я вдома, у мене вихідний. Так, у Президента теж буває вихідний. Президент теж людина. Пам'ятаєте, як у дитинстві батьки не пускали нас на вулицю? А сьогодні така ситуація, що ми не пускаємо на вулицю наших батьків. І це не помста. Це – турбота. Коли ми всі зостаємось вдома – це дійсно єднання. Єднання заради лікарів, заради здоров'я нашої нації, а отже – її майбутнього. А це Великдень – це свято щирості та відвертості. Знаєте, майже весь мій робочий день – це зустрічі, наради, дзвінки, переговори. Так багато говориш, а повернувшись додому, тільки одне бажання – помовчати. Я нещодавно зрозумів, що насправді в такі миті я не мовчу. Я звертаюсь до Бога. І тут я нічим вас не здивую – бо ми всі, хоч і різними словами, але просимо Всевишнього про одне й те ж. Щоб наші батьки жили довше, щоб наші діти були щасливими, щоб онуки не кашляли, щоб кохані люди були завжди поруч, щоб в Україні все було добре. І щоб усі ми були живі та здорові. Хай у цьому нам Бог помагає. А ми – допоможемо Богові. Залишаємось вдома. Дорогі українці! Давайте пам'ятати мудрість Нагірної проповіді Христа: не варто виставляти власну праведність напоказ. Найсильніша віра – це віра в нашому серці. Бажаю всім здоров'я, Божої благодаті та смачної паски! (Вітання з Великоднем, Президент України В. Зеленський, 2020); За якусь мить прийде

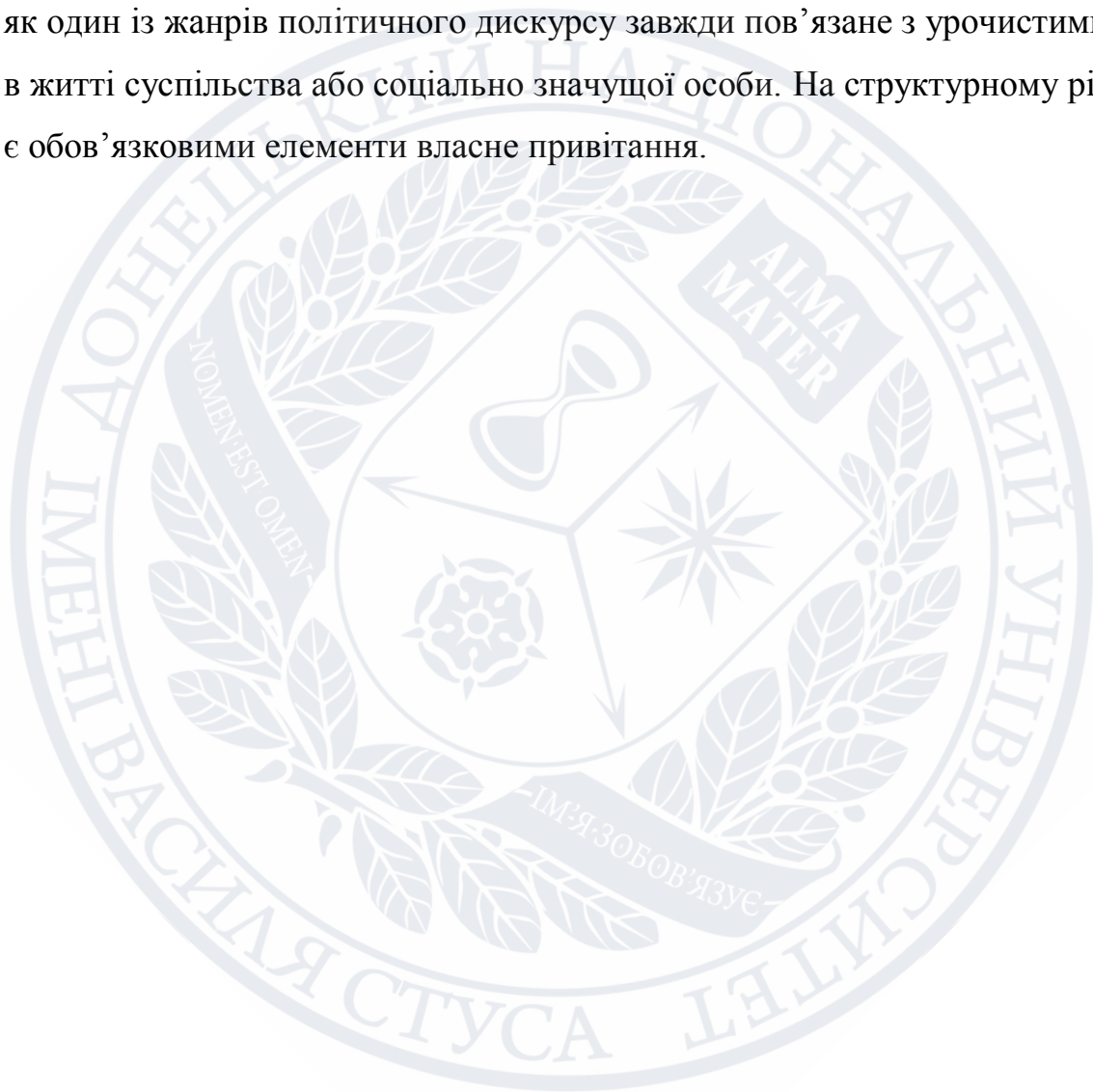
новий 2019-й рік. Зазвичай ми чекаємо від нового року оновлення, здійснення мрій, реалізації планів та задумів. Але зараз у нас дуже непрості часи. На жаль, проблеми приходять до нас значно частіше, ніж радість та спокій. Тож сьогодні я хочу попросити вас: незважаючи на всі проблеми, незважаючи на всі ваші справедливі нарікання – вірте! Будь ласка, вірте в краще – в мирний та успішний завтрашній день. Бо надія і віра – це дуже важливо! Людина, яка не опустила рук, не здалася – це сильна людина! Ви саме такі – сильні. Ваша віра – не марна! Наступний рік – дуже важливий. Це рік справжніх змін. Я переконана, що ми вже прожили найважчі й найскладніші роки в історії нашої Незалежності. Далі – неодмінно стане краще. Ми, українці, заслужили право жити в мирі й бути щасливими. Весна переможе, і відразу ми почнемо будувати нову, справедливу, успішну країну і нове гідне життя для кожного. Уже зовсім скоро ми наведемо лад у власному домі, побудуємо ту омріяну, багату й красиву Україну, якої всі ми з вами варті. Я пропоную розпочати новий рік з єдності, з відновлення нашої любові один до одного. Нам дуже цього бракує. Поки кожен із нас сам по собі й проти всіх – нам страшно, ми ослаблені, ми самотні. Коли ми єдині – ми сильні й непереможні. У єдності нас ніколи й нікому не здолати. І ще одне... Давайте обов'язково пам'ятати кожного дня і кожної миті: що ми, українці, – найкращі у світі! Це дасть нам ту непереборну силу, яка допоможе пройти будь-які випробовування, здолати будь-які перешкоди і, головне, – відновити мир. Я від усього серця бажаю: хай прийде щастя в наші оселі, хай знову запанує мир та злагода, хай здійсняться наші найзаповітніші мрії. Хай допомагає нам усім Господь! У новому році ми будемо жити інакше! Я в це вірю! З Новим роком та світлим Різдвом Христовим! Слава Україні! (Вітання з Новим роком і Різдвом Христовим, Ю. Тимошенко, 2018).

Висновки до першого розділу

Отже, на сьогодні не існує загальноприйнятої єдиної типології мовленнєвих жанрів. Проте традиційно виокремлюють такі: політична

біографія, політичний слоган, політична програма, політичне інтерв'ю тощо. Сталими мовленнєвими структурами політичної комунікації виступають привітання, інавгураційні промови та ритуальні звернення.

Чільне місце в політичному ритуальному дискурсі посідають привітання – один з основних ритуальних мовленнєвих жанрів, що має чітку визначену структуру, зміст й комунікативну настанову. Змістовно привітання як один із жанрів політичного дискурсу завжди пов'язане з урочистими подіями в житті суспільства або соціально значущої особи. На структурному рівні також є обов'язковими елементи власне привітання.

РОЗДІЛ 2

МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ НОВОРІЧНИХ ЗВЕРНЕНЬ ПРЕЗИДЕНТІВ УКРАЇНИ

2.1 Новорічні звернення як різновид політичних ритуальних текстів

У сучасному політичному просторі України значну роль відіграє інформаційно-комунікативний складник, що забезпечує отримання та утримання влади.

Без спілкування, без можливості донесення своїх ідей і принципів суспільству та отримання зворотного зв'язку не існує жодної політичної системи. Політичний дискурс робить можливою функцію боротьби за владу та утримання влади, яку можна охарактеризувати як «нитку Аріадни», яка є рушійною силою політичного процесу [5, с. 165].

Основною метою політичного дискурсу є боротьба за владу, тобто створення дискурсного середовища, основні компоненти якого будуть відповідати цінностям, думкам, віруванням та переконанням цільової аудиторії [12, с. 32]. Характерною ознакою політичного дискурсу є його закономірність, яка втілюється у поведінкових стереотипах на різних рівнях: вибір поведінки взаємодії, що відповідає соціальному статусу та його інтерполяції, і вибір вільних чи ритуальних форм вираження відповідно до традицій, мови та культури [24, с. 87].

Як і інші свята, Новий рік є одним із виявів духовної культури, що охоплює найважливіші аспекти життя суспільства. Державні свята, до яких належить Новий рік, покликані встановити національну єдність громадян з владою, збереження та дотримання цінностей, символів цієї держави. За словами М. М. Бахтіна, для того, щоб певні види людської діяльності набули якості настрою свята, їх потрібно поєднувати з деякими речами в духовно-ідеологічній сфері [2, с. 26].

Новорічне привітання президентів займає важливе місце серед решти привітань. Н. В. Кондратенко відносить його до ритуальних жанрів політичного дискурсу за певними показниками:

- подійність (урочиста подія – святкування Нового року),
- часова й локальна зумовленість (телевізійний виступ, що транслюється державними телерадіокомпаніями за 15 хвилин до Нового року),
- закріплена форма і перформативний характер [15, с. 409].

Новорічна промова – неодмінний атрибут новорічного свята. У більшості українських сімей новорічні привітання та увага до телевізійних виступів стали певним ритуальним актом. Проте мало глядачів пам'ятають, що сказав президент наступного дня. Основним наповненням новорічних привітань є не зміст, а фатика, тобто виступ та реалізація задуму доповідача [13, с. 39].

Спільною рисою всіх звернень є наявність спільної цілі спілкування, яка відповідає традиції щорічного привітання з Новим роком, підкреслюючи найважливіші події минулого року та плани на майбутнє [22, с. 187]. Зокрема, у новорічному привітанні Президента України Петра Порошенка наголошується на необхідності підтримувати історичну традицію соборності України: *В єдності сила народу, Боже, нам єдність подай», – хотілося б, щоби саме ці слова стали гаслом для наступного року для влади, суспільства і для кожного громадянина. Тим більше, що дві тисячі дев'ятнадцятий – це століття Акту злуки, століття нашої соборності.*

Залежно від типу політичної культури чи ситуації образ автора суттєво не відрізняється. У переважній більшості текстів ми можемо спостерігати в образі автора лише президента країни. У новорічних виступах президенти України звертаються саме до громадян своїх країн: *Дорогі мої співвітчизники!* (В. Янукович, 2011 р.) [13, с. 40].

Для того, щоб описати ступінь співвіднесення президента з усім народом країни, використовуються елементи семантичного аналізу, а також спеціальні елементи. Перші з них належать до семіотичної опозиції «я/ми». Це такі

спеціальні елементи: «я», «моє», «для мене»; «ви», «ваш», «вам», «кожен з вас»; «ми», «наш», «кожен з нас» [6, с. 341].

У зверненнях В. Ющенка найбільше виявляється індивідуалізований початок та відокремлення себе від народу, за стабільної суспільно-політичної ситуації, оскільки в зверненнях цього Президента дейктичні елементи «я», «моє», «для мене» становлять 2% від загальної кількості слів. Найменшу кількість використань цих дейктичних елементів спостерігаємо в Україні за кризового (відсутність використань) та перехідного стану (0,5%) [32, с. 168].

За кризової ситуації звернення президентів відносно відрізняються, привітання В. Януковича має більш ціннісний характер, він зосереджується на конкретних досягненнях та проблемах, а не на загальних ситуаціях. За часів відносної стабільності інформативність привітання В. Януковича в 2014 р. є схожа на новорічне привітання В. Ющенка. Його виступ насичений конкретними фактами, що описують досягнення влади та кожного українця зокрема. Аналізуються досягнення з усіх сфер життя: *Соціологія стверджує, що за 2006 р. серед українських громадян на 20% зросло почуття патріотизму...* (В. Ющенко, 2007 р.) [13, с. 16].

Характерною особливістю всіх проаналізованих звернень президентів України є те, що в них наголошувалося на релігійності та духовності українського народу: *Я прошу в Господа захисту для нашої країни* (В. Ющенко, 2007 р.), *Ми маємо багато надій у свої сили і в Божу допомогу* (В. Янукович, 2011 р.), *Хай нам Бог допомагає!* (В. Янукович, 2014 р.) [25, с. 144].

Оскільки на сучасному етапі новорічне привітання має вигляд відеозвернення, важливими для аналізу цього жанру є такі аспекти:

- наявність символічних знаків та їх особливості;
- характеристика простору;
- характеристика середовища;
- позиція адресанта при виступі;
- музичний супровід [5, с. 170].

Загальною особливістю для всіх новорічних звернень є наявність у кадрі національних символів, а саме: прапор та герб. Вони виступають як інтегрувальні знаки, є основними символами держави як для президента країни, так і для всього народу [Там само].

Проаналізовані новорічні звернення президентів України мають значну кількість подібних ознак. Більшість привітань відбуваються на відкритій території («просто неба»), що характеризує середовище навколо як динамічне; президенти виступають стоячи; перед виступом звучить музика, яка налаштовує слухачів на святковий настрій та урочистий лад, створює певну атмосферу свята, привертає увагу до мовця. Відкритий простір формує відчуття згуртованості з народом, через те створюється ефект, що президент виступає в той самий час, коли його слухають люди. Причиною такого ефекту є те, що виступ записується вночі [25, с. 144].

Варто зазначити, що очільник держави може виступати на тлі різних будівель, вибір яких є не випадковим. За перехідної та стабільної ситуації позаду Президента України розташовані державні будівлі, такі як: Адміністрація Президента, Маріїнський палац. Вони є символом безпеки, свободи та політичних цінностей, пов'язаних з демократією у державі. У кризовий час ми можемо бачити виступ на тлі церковної споруди (Києво-Печерська лавра), будівлі священного характеру, що є символом формування духовної сфери поміж щоденності [Там само].

Виступ Президента України часто характеризується наявністю червоної доріжки, якою він проходить перед виголошенням свого привітання. Віддавна червона доріжка є атрибутом шанованих, відомих людей, які мають значну владу та вплив у певній сфері.

Аналізуючи «віртуальний» вимір ритуальних жанрів політичного дискурсу, можна дослідити взаємозв'язок між символічним змістом комунікаційного простору та цінностями, виголошеними політиками у новорічних виступах. Тільки завдяки логічній єдності всіх елементів можна

передати ідеї, висловлені оратором, щоб громадяни змогли правильно зрозуміти подану інформацію та відчувати настрій мовця [5, с. 167].

У кінці 1991 року Президент Леонід Кравчук вперше привітав громадян України українською мовою. Привітання мало офіційний характер: керівник держави був одягнений у діловий костюм, а позаду був порожній фон. У цьому привітанні відчувався відгомін радянських часів.

Леонід Кучма вітав українців понад десяти років. Його виступи мали різний характер: у 1995 році привітання було в радянському стилі – із суворим виразом обличчя, сидячи за столом на фоні прапора України; у 2003 році привітання було пронизано теплою домашньою атмосферою: з онуком і собакою, біля невеликої ялинки.

Неабияк запам'яталися новорічні звернення Віктора Ющенка. Адже він є першим Президентом, який вітав українців не в кабінеті, а стоячи на вулиці: у 2005 році – на Майдані, у 2007 році – на тлі Маріїнського палацу, у 2009 – на головній площі Святої Софії. Це підкреслювало його зв'язок із традиціями та історичною спадщиною українського народу, а також вказувало на демократичність Президента. Військовий караул, червона доріжка – незмінні атрибути привітань Віктора Ющенка, що підкреслювали статус та міць політика [26, с. 93].

На тлі ікони, різдвяного вертепу та ялинок вітав народ Віктор Янукович. Дійство відбувалося у Києво-Печерській лаврі, біля Адміністрації Президента. Відрізнялися й трибуни (кольорами і формами). Незмінним компонентом після традиційних привітань Віктора Ющенка залишилась червона доріжка.

У 2016 році Петро Порошенко привітав українців разом із військовими і волонтерами. У 2017 році до структурних компонентів новорічного привітання було введено новий елемент – відео головних досягнень країни за рік, що минає, під рок-версію гімну. Тоді людей привітали чемпіони Паралімпійських ігор, переможниця Євробачення-2016 Джамала та чимало інших впізнаваних особистостей сучасності. У 2019 році також було продемонстровано коротке

відео, у якому було відображено головні досягнення за рік минулий. А потім Президент, стоячи на фоні Софійського собору, виголосив промову.

Кардинально відрізняється «віртуальний вимір» новорічного привітання Володимира Зеленського у 2020 році. Перед нами – новий формат виступу. Позаду Президента ми бачимо щось схоже на новорічний карнавал, що, безсумнівно, є цілком природним для прийдешнього свята.

2.2 Структурно-семантична специфіка текстів звернень Президентів України

Імідж держави становить багаторівневе явище, одним з обов'язкових символічних компонентів якого є образ голови держави, у сучасній українській традиції – Президента.

Більшість своєрідних жанрів, які використовує Президент як комунікативну особливість становить простір презентаційного президентського дискурсу. Одним з найбільш суттєвих, символічних текстів є новорічне звернення Президента як ритуального жанру політичного дискурсу.

Одним із методів легітимізації влади є ритуалізація з використанням таких інструментів, як інавгураційні промови, урочисті ювілеї та церемонії покладання квітів, які орієнтуються на вираженні ідей інтеграції та єдності, створюють колективну ідентичність, а також об'єднують національні, історичні цінності та погляди народу.

У політології термін політичні ритуали – це всі формальні дії, які насамперед є символічними та на перший погляд, позбавлений практичної доцільності. Вони мають свою специфічну структуру, алгоритм та цілі виконання. Метою новорічного виступу як політичного дискурсу є єдність людей: політичні лідери не лише вітають святкову аудиторію, а й наголошують на спільних досягненнях і перемогах. Аналізуючи новорічне привітання Л. Д. Кучми, варто відзначити обіцянку європейських стандартів життя в Україні: *справжнім нашим європейським вибором є притаманна нам свобода, а вона неможлива у зубожінні.*

Мовець дотримується правил етикету, дає значну позитивну оцінку всьому, що сприяє згуртованості, застосовує витончений літературний стиль і засоби покращення того, що вже є відомо народові. Тому новорічне звернення є прикладом «безпечної риторики», тобто текстами, які не містять висловлень про відчуження чи критичне відображення провокаційних позицій, ці вислови не передбачають поширення або закріплення альтернативних цінностей або процедур у суспільній свідомості. Відсутність новизни (низька цінність новин) свідчить про те, що факт промови тексту виявляється важливішим за його зміст [5, с. 168]. Наприклад, новорічне привітання Л. Кравчука 31 грудня 1991 р. у більшості випадків містить побажання та заклики до громадян: *... я закликаю всі верстви населення, всі політичні сили, увесь багатонаціональний народ України до єдності, злагоди, терпимості. Мир, праця і соборність дадуть нам змогу пережити труднощі, подолати кризу, вийти на шлях піднесення виробництва і добробуту.*

Із урахуванням власних особливостей новорічне звернення має чітко окреслену структуру. Вона включає до себе такі елементи:

- обов'язкові орнаментні компоненти (звернення до адресата),
- привітальна частина (привід і власне поздоровлення),
- констатаційну частину (описує вклад всього народу в досягнення країни) [7].

Так, на початку тексту традиційно міститься звернення: *Дорогий Український народе! Дорогі співвітчизники* (В. Ющенко, 2009)). Поява кількох звернень до людей у тексті, особливо в середині основного тексту, як правило, є розрізненням між структурними елементами та підтримує увагу одержувача. З досвіду попередніх років можна зробити певний висновок про те, що Президент Віктор Ющенко найчастіше вживав звертання з національним забарвленням до адресатів. Це може свідчити про те, що аудиторія може бути зменшена через національне звертання [13, с. 40].

Основна частина містить перелік та оцінку досягнень, майбутніх планів країни. Головна частина включає в себе такі важливі номінації :

1) актуалізовані цінності двох типів – традиційно-привітальні (*...Вітаю кожен ваш успіх і кожна добру справу... Пишаюся свободою слова, свободою вибору* (2009)), і політичні (*увагу влади повернуто до соціальної підтримки... матерів і дітей, сиріт та інвалідів* (2009));

2) досягнення чинної влади та країни загалом (*...добилися, що Євро-2012 буде у чотирьох містах України, ... уклали цілий ряд дуже успішних зовнішніх контрактів* (2009));

3) власне привітання й побажання (*...Бажаю вам та вашим рідним міцного здоров'я, добробуту незламності духу нових успіхів і перемог на благо України. Слава Збройним Силам України!* (2020)) [5, с. 169].

Леонід Кравчук зосередився на досягненнях попереднього року. Президент назвав 1991 рік переходом у нову епоху, тому що Україна нарешті здобула незалежність. Привітання з Новим роком містить в собі одночасно звернення Президента в переломний період для громадян. Це особливе поєднання виводить промову Леоніда Макаровича на більш високий рівень, оскільки суспільство відчуває та проживає з керівником такі важливі моменти для країни. Людей об'єднують навколо лідера, який показує, що готовий на все. Варто зазначити, що перша частина викладу фактів присвячена минулим досягненням.

Президент Л. Кравчук зазначив, що Україна є ініціатором виникнення співдружності незалежних держав, відвів важливу роль громадянам держави, які віддано проголосували на референдумі. Президент намагається спрямувати діяльність кожного громадянина України у правильному напрямку. Глава держави наголосив на правах та свободах суспільства, що обов'язково повинно зблизити його і громадян; висловив щиру подяку працівникам заводів, землі та підкреслив важливість кожної професії. Президент рішуче перерахував плани на майбутнє та вказав на шляхи реалізації. Леонід Кравчук визнав, що економіка в країні в не найкращому стані та відзначив важке матеріальне становище громадян, але водночас дав чіткі настанови на майбутнє. Президент

показав єдність з народом, яка виконує важливу роль у спонуканні громадян до дій.

Співвідношення цих категорій можуть змінюватися залежно від загальної політичної ситуації та багатьох інших факторів [5, с. 169].

Змістове наповнення звернення демонструється, зокрема, через моделі опозицій *старе – нове, своє – чуже* тощо. Аналізуючи виступ В. Ющенка, необхідно звернути увагу на такі протиставлення *я – ми*, як реалізацію опозиції *своє – чуже*, яка демонструє домінування індивідуалізованого початку мовця. У перших новорічних привітаннях Президент В. Ющенко використовує займенник *ми*, поєднуючи себе з українцями: *Об'єднавшись, **ми** принесемо в наші будинки мир і спокій, любов і статок, так і трохи піднімаючись над ним ... Я вірю в мій народ; Я вітаю тебе, мій дорогою український народе, з 2007 роком* [25, с. 142].

Водночас можна стверджувати, що у зверненнях В. Ющенко наявне протиставлення *мій народ – я президент*. При цьому Президент держави робить акцент не на єдності з народом, а на керівництві, на своїх лідерських амбіціях: *Я, ваш Президент, подбаю про це* (2006). Навіть кількісний фактор указує на пріоритет особистості мовця над мотивом єднання з народом: у зверненні 2006 року 10 разів ужитий займенник *я*, 5 разів – займенник *ми* [5, с. 170].

У новорічному зверненні 2009 року очільник держави наголошує на єдності з українським народом: *Упевнений, що виклики, які постали перед **усіма нами**, згуртують суспільство, змусять політиків усвідомити свою відповідальність перед народом і **об'єднати** зусилля заради **спільного** блага й благополуччя України. **Ми** віримо у **свої** сили, будьмо солідарні, **єднаймося** – і наступний рік справдить **наші** сподівання* (Віктор Ющенко, 2009).

Кількість вживання займенника *ми* суттєво перевищує вживання займенника *я* – 13:10. Тут особистісний початок винятково перформативний (Президент від власного імені тільки вітає) [13, с. 41].

Специфіка інформативності новорічного звернення є такою: низькі показники інформативності тексту зумовлені ритуальним характером, а

реципієнти не здатні сприймати аналітично інформацію. Однак звернення В. Ющенка 2005 та 2006 рр. мають певні відмінності, зокрема підвищену інформативність. Очільник держави перелічує всі досягнення року, наприклад: скорочення терміну військової служби, продаж «Криворіжсталі», а сам текст насичений числами та відсотками (народилося 400 тисяч дітей; на 20 % виросли доходи громадян). У цьому випадку факти можуть викликати негативні думки у слухачів, а числові підрахунки виглядають непідтвердженими [Там само].

Новорічне звернення, виголошене 2009 року, майже не містить конкретних фактів, Президент обмежується поверхневою позитивною оцінкою подій 2009 року [32, с. 150]: *Він (рік, що минає), позначився успіхами України на міжнародній арені. Перед нами відкрилися нові перспективи європейської та євроатлантичної інтеграції, ми стали повноправними членами Світової організації торгівлі. Наші спортсмени примножили славу України на Олімпійських та Паралімпійських іграх у Пекіні.*

У зверненні можна спостерігати переваги загальних, абстрактних вчинків без їх деталізації: *ми будували стадіони і дороги, нові лікарні і школи, ми наблизилися до підписання угоди, уклали цілий ряд дуже успішних зовнішніх контрактів, наші лікарі врятували тисячі життів* тощо [32, с. 151].

Звернення В. Ющенка є одними з найбільш об'ємних новорічних промов. Загальна кількість знакових одиниць у виступах Президента є більша за 450, що характеризує їх як більш інформативно наповнене звернення [5, с. 168].

2.3 Комуникативні стратегії привітань Президентів України

Кожне новорічне привітання пронизане мовними засобами, мета яких вплинути на адресата, привернути його увагу, донести інформацію та створити атмосферу єднання влади та громадян. Комуникативна взаємодія передбачає можливість відбору такого «мовного маніпулятивного арсеналу», що зумовлено орієнтацією дискурсу на суб'єкта (реципієнта та мовця). З огляду на це, О. С. Іссерс зазначає, що «мовленнєва поведінка варіативна – в тому значенні, що розв'язання комуникативного завдання допускає декілька комуникативних

ходів» [14, с. 52]. У політичному дискурсі з метою вплинути на адресата мовець використовує групу таких «ходів». Їх ефективність визначається багатьма чинниками, зокрема умовами комунікативної взаємодії. О. С. Іссерс стверджує, що стратегії мовленнєвої поведінки «охоплюють усю сферу процесу комунікації, коли ставиться мета досягнення певних довготривалих результатів» [14, с. 54].

Т. А. ван Дейк першим увів до наукового обігу поняття комунікативної стратегії на позначення «усвідомленої, інтенційної діяльності комуніканта, що скерована на досягнення певної мети, та когнітивного / ментального представлення ефективних засобів досягнення цієї мети». Під цим мається на увазі те, що носії природної мови самі породжують її та сприймають. Подальше вивчення комунікативних стратегій в умовах різних дискурсів зумовлено відсутністю чіткого й послідовного тлумачення цього поняття, переліком його центральних ознак або характеристик [43, с. 62-65].

Традиційно комунікативні стратегії визначають як «планування процесу мовленнєвої комунікації залежно від конкретних умов спілкування та особистостей комунікантів, а також реалізацію цього планування». Іншими словами, будь-яка мовленнєва стратегія – це певний комплекс мовленнєвих дій, що спрямовані на досягнення комунікативної мети [14, с. 54].

О. П. Сковородников, Н. І. Формановська та Т. Є. Янко відповідно наголошують на таких аспектах комунікативних стратегій:

- комунікативною стратегією є «лінія мовленнєвої поведінки, обрана на основі усвідомлення комунікативної ситуації в цілому і спрямована на досягнення кінцевої комунікативної цілі у процесі спілкування» [30, с. 6];
- комунікативна стратегія скерована на «переконання партнера щодо здійснення / нездійснення чогось, завоювання власного авторитету, зміну світогляду адресата, вступ у співпрацю, глобальні згоду/ відмову» [35, с. 341];
- комунікативна стратегія є результатом «комунікативного задуму, реалізованого в суттєвому внеску комунікативної структури повідомлення до семантичної» [41, с. 32].

Спираючись на підходи О. С. Іссерс, Г. Г. Почепцова та Т. А. ван Дейка, О. І. Криницька подала таке тлумачення поняття «комунікативна стратегія»: «комунікативні стратегії – це універсальна категорія мовлення, що об'єднує ієрархічно впорядковані стосовно глобального задуму мовця прагматичні одиниці спілкування і спрямована на розв'язання загального комунікативного завдання, реалізуючись через комунікативні тактики й комунікативні ходи» [19, с. 23].

За Л. І. Стрій, комунікативною стратегією є «загальна схема, план реалізації комунікативного задуму, що передбачає використання конкретних мовленнєвих дій (тактик і відповідних мовних засобів)» [32, с. 143].

На сьогодні залишається не вирішеним питання щодо типології комунікативних стратегій.

Зазначені типи повністю відповідають загальним типам комунікативної взаємодії – суперництву, конфлікту та кооперації.

Т. А. ван Дейк виділяє інтерактивні, культурні, стилістичні, соціальні, семантичні, схематичні, прагматичні, риторичні мовленнєві стратегії [43, с. 80–100].

Грунтуючись на типології Т. А. ван Дейка, О. С. Іссерс розробила власну, у якій запропонувала поділити комунікативні стратегії на основні (когнітивні, семантичні) та допоміжні. Основні стратегії «на певному етапі комунікативної взаємодії є найбільш значущими з точки зору ієрархії мотивів і цілей» [14, с. 106]. Допоміжні стратегії поділяються на прагматичні, діалогові та риторичні.

О. Л. Михальова пропонує вирізняти такі комунікативні стратегії:

- стратегії на підвищення, мета яких виразити прагнення мовця якомога максимально підвищити власний комунікативний статус;
- стратегії на зниження, мета яких розхитати позицію суперника та значно понизити його комунікативний статус;
- стратегії театральності обумовлені наявністю адресата-глядача і відображають певну «театралізованість» політичної комунікації [21, с. 45-68].

К. Ф. Сєдов виокремлює комунікативні стратегії в політичному дискурсі, що відповідають трьом основним мовним особистостям політиків (кооперативній, конфліктній та центрованій):

- куртуазні (характеризуються підвищеною семіотичністю);
- раціонально-евристичні (ґрунтуються на здоровому глузді);
- інвективні (характеризуються зниженою семіотичністю) [24, с. 160-166].

З урахуванням комунікативних аспектів політичного іміджу О. О. Чорна виділяє два основних типи комунікативних стратегій:

- маніпулятивні комунікативні стратегії, що «спрямовані на зміну світобачення адресата в потрібному мовцю напрямі, при цьому ці зміни суперечать істинним переконанням і прагненням адресата і / або не усвідомлюються ним»;
- інформативні комунікативні стратегії, що «використовуються комунікантом для передачі умовно нейтральної інформації; не несуть емоційного забарвлення та спрямовані на розширення світобачення комуніканта, внесення нових знань» [36, с. 46].

За метою використання стратегій дослідниця пропонує такий поділ:

- конфліктогенні, які призначені для створення прямого чи опосередкованого конфлікту та породження психологічного напруження;
- кооперативні, які є засобом кооперації з адресатом, досягнення згоди, консенсусу;
- дистанціювальні, які допомагають мовцю зайняти позицію «над проблемою», ухилитися від прямого висловлення згоди чи незгоди, дистанціюватися від проблемної ситуації [36, с. 47].

О. С. Іссєрс висловила думку, що всі наявні види стратегій об'єднує той факт, що вони є своєрідними гіпотезами щодо ситуацій, які відбудуться у близькому майбутньому, а отже, характеризуються неабияким ступенем вірогідності. Підґрунтям для таких стратегічних підходів є загальні знання та

когнітивні моделі особистості та соціуму, який її оточує. У політичній комунікації адресант свідомо обирає стратегічну лінію поведінки й відповідні до неї комунікативні стратегії, адже для ритуального вияву політичного дискурсу не властива спонтанність [14, с. 55].

Новорічна, як і інша святкова культура, є одним з виявів духовної культури та охоплює найбільш важливі сторони суспільства. Державні свята, до яких належить Новий рік, спрямовані на утвердження загальнонаціональної єдності громадян з владою, демонстрацію цінностей та символів цієї держави. На погляд М. М. Бахтіна, для того, щоб окремі види людської діяльності набули якості святковості, до них треба приєднати щось із сфери духовно-ідеологічної. Вони мають отримати санкцію не зі світу засобів і потрібних умов, а зі сфери певних ідеалів, ритуалів [5, с. 167].

Н. В. Кондратенко зазначає, що «метою новорічного звернення як жанру політичного дискурсу є єднання народу: політичний лідер не лише вітає аудиторію зі святом, а й акцентує увагу на спільних досягненнях, вказує шлях розв'язання спільних проблем» [16, с. 68]. Ідея консолідації народу і влади особливо актуальна для новорічних привітань українських президентів: *Дивлячись у майбутнє, я закликаю українську громаду, кожену українську родину, кожного українця до єднання в ім'я України. Я закликаю всіх громадян, людей різних національностей і віросповідань, прихильників різних політичних сил, до єдності. Об'єднавшись, ми принесемо в наші оселі мир і спокій, любов і достаток. Об'єднавшись, ми надійно захистимо свою свободу і незалежність, прискоримо незворотній поступ до демократії. Об'єднавшись, ми обов'язково станемо заможною нацією, яка по праву стане на належне місце серед європейських народів* (Привітання з Новим роком, В. Ющенко, 2006) [25, с. 140]. Ідея об'єднання в межах країни Сходу і Заходу наявна майже в усіх новорічних привітаннях останніх років.

З метою посилення ефекту консолідації нації політичні лідери країни використовують спеціальні прийоми вираження згуртування суспільства. Так, у новорічному привітанні П. Порошенка ключове гасло «Єдина країна», що стало

основною думкою цього ритуального тексту, озвучено трьома мовами – українською, російською та кримськотатарською: *Гаслом минулого року стали слова «Єдина країна» – «Единая страна» – «Бір дөвлет». Важкі випробування зміцнили нас. Як народ ми стали нерозлийвода, ще міцніше згуртувалися в політичну українську націю* (Привітання з Новим роком, П. Порошенко, 2015). Тут можемо спостерігати прагнення консолідувати громадян, об'єднати їх спільною ідеєю незалежно від мови, якою вони розмовляють [13, с. 40].

У виступі вживається повторювана структура: займенник *ми* + дієслово теперішнього часу. Повтори використовуються для того, щоб суспільство звертало увагу і пам'ятало про досягнення влади.

Думка про згуртування нації реалізується в ритуальних текстах не як абстрактний союз народу, а як спільна, налагоджена робота Президента і громадян: *Ми були єдиними у багатьох напружених, драматичних, але й обнадійливих ситуаціях* (Привітання з Новим роком, В. Ющенко, 2008). В окремих випадках політичні лідери говорять і про український народ загалом, не об'єднуючи себе з ним: *Незалежно від політичних поглядів, українці продемонстрували один одному та всьому світу спільну відповідальність за долю країни* (Привітання з Новим роком, В. Янукович, 2014) [51, с. 243]. Безумовно, президент, який є українцем, входить до спільної групи осіб, про яку йдеться у повідомленні, однак ця ідея має імпліцитний характер, тоді як комунікативна стратегія консолідації передбачає експлікування спільної ролі політика і народу в політичному житті країни [32, с. 50]. Характерною особливістю комунікативної стратегії консолідації, на думку А. Ю. Маслової є те, що вона «ритуалізується, перетворюється на мовленнєві конвенції і втрачає інформативність» [20, с. 107].

Президент Леонід Кравчук використав план обов'язкових дій на наступний рік, які повинні утвердити Незалежність України. У промові використано займенник першої особи множини *ми*, він є обов'язковим елементом майбутнього. Л. Кравчук намагався організувати суспільство на виконання певних дій та сформувати певне ставлення до виконання

невідкладних завдань. Глава держави подякував від імені всього суспільства людям, які голосували за ідею роз'єднання із умовним спільним центром, підкреслив, що пишається визнанням України світом і вважає це соціальною перемогою, а не особистісним тріумфом.

В основній частині новорічного звернення 2003 року Леонід Кучма використав констатацію фактів минулого. Характерним для опису минулого в промові Леоніда Кучми є те, що Президент і народ не виступає єдиним цілим. Використано лише один раз займенник *нас*, а далі *вас*, *ваши*, водночас частотним виявився займенник *я*: *Я мрію...*; *Я погоджуюся...*; *Я визначаю...*, тобто Леонід Кучма відокремлює себе від народу, не ототожнює себе з громадянами України, тому можна говорити про семантичне порушення у структурі ритуальних політичних текстів, адже глава держави повинен виступати єдиним цілим з соціумом і скеровувати його дії.

Важливим комунікативним складником новорічних привітань Президентів України є висвітлення біографічних відомостей відомих політиків. Варто зазначити, що Леонід Кучма використовує в політичній ритуальній промові характеристику політичних діячів загалом. Президент критикує особисту бездіяльність кожного, кому не подобається політика. Леонід Данилович закликає українців до свідомого вибору, чого не було у промові Леоніда Кравчука.

Леонід Кучма, як і Леонід Кравчук, чітко виклав плани на майбутнє та шляхи їх втілення. Зазвичай у ритуальних політичних промовах Президент об'єднує суспільство і згадує про благородний обов'язок української армії [33, с. 12].

План стратегії включає в себе підкреслення того, що єдність людей є необхідною умовою кращого майбутнього: *Упевнений, що перед нашу країну чекають добробут і процвітання. Вірю, що в нашому багатонаціональному суспільстві завжди будуть панувати згода і світ* (Привітання з новим роком, Л. Кучма, 2005); *У країні мусить постати культура дбайливого господаря, небайдужого до того, у якому стані його дім, під'їзд чи то вулиця. Цей*

господар кожен з вас (Привітання з новим роком, В. Ющенко, 2008). Політичні лідери не лише підкреслюють консолідацію мислення людей, але також наголошують на унікальній ролі кожного громадянина та необхідності сприяти спільній справі [32, с. 147].

Стратегія інтегрованої комунікації виражається словесно через концепцію «єдності», яка стає чинником, що формує тексти в ритуальному жанрі: *Об'єднавшись, ми принесемо в наші оселі мир і спокій, любов і достаток. Об'єднавшись, ми надійно захистимо свою свободу і незалежність, прискоримо незворотній поступ до демократії. Об'єднавшись, ми обов'язково станемо заможною нацією, яка по праву стане на належне місце серед європейських народів* (Привітання з новим роком, В. Ющенко, 2006). Ініціальна позиція дієприслівникового звороту та синтаксичний паралелізм конструкцій, підкреслено демонструють семантичне навантаження як змістового центру цього концепту і виражають комунікативні стратегії консолідації [32, с. 143].

У новорічних зверненнях українських Президентів реалізовано стратегію заклику до активних дій, а також усвідомлення унікальності ролі України на світовій арені та окреслення її перспектив. Така унікальність втілена в семантиці наступності та відповідно вносить майбутні зміни в політичне життя країни шляхом гуртування людей: *Ми довели, що ми народ, що ми готові боротися за краще. Найважливіше – ми довели собі, що ці зміни незворотні. Ми почали створення нової країни, де кожен громадянин може сказати: «Так! Я українець! І цим пишаюсь»* (Привітання з новим роком В. Ющенко, 2006). У ритуальних текстах загалом згадується шлях країни до перемоги та згуртування людей для спільного майбутнього. Ціль згуртованості народу показана в об'єднанні минулого і майбутнього, через наступні покоління та історичні події [5, с. 168].

Зокрема, у новорічному привітанні 2018 року Президента України Петра Порошенка наголошується на необхідності підтримувати історичну традицію соборності України: *В єдності сила народу, Боже, нам єдність подай», – хотілося б, щоби саме ці слова стали гаслом для наступного року для влади,*

суспільства і для кожного громадянина. Тим більше, що дві тисячі дев'ятнадцятий – це століття Акту злуки, століття нашої соборності [25, с. 143].

Привітання Президента України з Новим 2020 роком побудовано на комунікативній стратегії єднання та усупільнення. Найочевидніше це реалізується за допомогою введення займенників: **Ми** ті, хто каже: «Я тебе кохаю» или «Я тебя люблю». **Ми** однаково пишаємось великими українцями. Хто переконав **нас**, що наші відмінності мають значення. Одним словом переконують, що насправді **ми** почали жити краще, просто поки що ви цього не помітили і тому дуже часто під час звернення президента **ми** (цікаво, адже Володимир Зеленський є діючим президентом) вимикаємо звук.

Як вже зазначалося, ідея об'єднання в межах країни Сходу та Заходу є в кожному новорічному привітанні. Текст 2020 року не є винятком, але ця ідея реалізується через введення російськомовних вкраплень: *Или житель Краматорська, который говорит на своем родном языке? Ми ті, хто каже: «Я тебе кохаю» или «Я тебя люблю». А коли повернулись наші моряки та наші полонені, ми плакали від щастя всі і україномовні, і русскоговорящие, і звичайна домогосподарка, і успішний адвокат, і президент України.*

Непрямим засобом ідеї консолідації виступає лексема «однаково». Вона наголошує на тому, що поділ на східну та західну частини України є умовним, люди, які там мешкають нічим не відрізняються один від одного і всіх їх об'єднують тисячі факторів: *Ми однаково раділи, коли наші вийшли на «Євро». Однаково посміхаємось, їдучи рівною дорогою. Однаково радіємо народженню первістка. І не важливо хлопчика чи дівчинки.*

Розглянуті комунікативні стратегії повністю відповідають принципам кооперації комунікативних взаємодій, запропонованих Г. П. Грайсом [9, с. 222].

2.4 Змістове наповнення новорічних звернень Президентів України

Кожне новорічне привітання Президентів України має власний алгоритм, який створює можливість адекватно висловити лідерам країни власну думку.

Щороку новорічне привітання будується за однаковими структурно-змістовими критеріями: звертання до аудиторії, власне привітання, перелік досягнень минулого року, планування та надії прийдешнього року, побажання: *Дорогий Український народе, надійшла святкова пора, світла і радісна пора Новорічних і Різдвяних свят. ... Яким цей рік залишиться для нас? Я згадую, насамперед, події, де основну роль відіграла позиція суспільства, вчинок людини, досягнення особистості. ... Досягнення держави починаються з нас. ... Ми зуміли дотриматись демократичного курсу і провести перші чесні вибори. Ми вперше сформулювали політичний план розвитку країни – Універсал національної єдності. ... Ми зустрічаємо Новий Рік. Я щиро бажаю Українському народу злагоди, єдності і добра у 2007 році. Я прошу в Господа захисту для нашої країни. І з щирими побажаннями звертаюся до кожного громадянина і до кожного покоління. Я бажаю достатку, тепла і затишку старшим поколінням. ... Я вітаю Тебе, мій дорогий Український народе, з 2007 роком* (Привітання з новим роком, В. Ющенко, 2007) [26, с. 93].

Привітання з Новим роком завжди публічно проголошується спікером, Президентом України, його показують перед настанням Нового року. Змінився семіотичний характер привітань, особливо це стосується невербальних компонентів – розташування, учасників, символів [23, с. 103].

Привітання як мовленнєвий жанр має чітко визначену структуру:

- 1) рамкові елементи (звернення до адресата і підпис адресанта);
- 2) конгратуляційна частина (зазначення святкової події та власне привітання);
- 3) констатувальна частина (перелік досягнень адресата або загалом народу та характеристика значущості діяльності адресата);
- 4) оптативна частина (власне побажання).

Така структура в загальних рисах характерна для усіх привітань [32, с. 70].

Новорічне привітання Леоніда Кравчука з Новим 1992 роком – перше привітання в історії Незалежної України. Президент на початку привітання

звернувся до всього населення України: *...люди всіх поколінь, всіх національностей...* (Леонід Кравчук, 1991 р.). Саме звернення є одним із обов'язкових елементів ритуальних політичних текстів, які мають чітку створену структуру. Варто зазначити, що Л. Кравчук звернувся з привітанням не лише до тодішнього конкретного суспільства, а до усіх поколінь та національностей.

Конгратуляційна частина (офіційне вітання) привітання з Новим роком завершив Леоніда Макарович, як і повинно бути за структурою ритуального тексту. Конгратуляційна частина має чітку структуру побажань з повторами *Хай* + інфінітив: *Хай щастить вам в усьому, Хай збудуться всі ваші бажання...* (Леонід Кравчук, 1991 р.)). Тут застосовано прийом синтаксичного паралелізму з багаторазовим повтором конструкцій, що характерно для політичних ритуальних текстів.

Розглянемо привітання з Новим 2004 роком Леоніда Кучми. У виступі присутнє звернення до громадян України: *Мої дорогі Співвітчизники!* (Леонід Кучма, 2003 р.), яке є обов'язковим для політичних ритуальних текстів. На відміну від Леоніда Кравчука, який звернувся до всіх поколінь і національностей, Леонід Кучма апелював до визначеного соціуму. Звернення *Мої Співвітчизники* невідривно пов'язане із зверненням саме до українського народу, тобто звернення Леоніда Кучми має чітку визначеність у просторі і часі.

У констатації фактів майбутнього Леонід Данилович визначив, що компроміс – це те, що приведе Україну до розквіту. Президент пропонував орієнтацію на найрозвиненіші країни світу та їх цінний досвід. Саме в цій частині політичної промови Леонід Кучма вжив займенник *ми* (*...ми – єдина українська нація...*), який зближує народ і главу держави. На відміну від промови Леоніда Кравчука, у промові Леоніда Кучми тільки в констатації фактів майбутнього з'являється незвичайне ототожнення з народом. Минуле соціум і Президент зрозуміли і відчули окремо, а ось розбудова держави в майбутньому зможе відбутися тільки спільними зусиллями.

Конгратуляційна частина промови Леоніда Кучми розпочинається зверненням до громадян України: *Дорогі друзі!* (Леонід Кучма, 2003 р.). Офіційне привітання з Новим роком завершується побажаннями, як і передбачає структура ритуальних політичних текстів. У кінці промови Леонід Кучма згадав таких визначних діячів, як Володимир Великий, Іван Франко, Леся Українка та ін. Президент назвав українців нащадками великих діячів та закликав до єднання: *Хочу закликати вас триматися разом і пам'ятати, чийх батьків ми діти. Ми – нащадки Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Богдана Хмельницького, Івана Франка, Михайла Грушевського, Тараса Шевченка, Лесі Українки. Ми маємо пишатися, що живемо в часи незалежної держави, про яку мріяли і за яку боролися, і яку тепер розбудовувати нині суцільним поколінням українців* (Леонід Кучма, 2003 р.).

Привітання 2000 року побудовано у форматі роздумів. Президент виступає мислителем, по-перше, ставить перед собою питання, а далі він згадує минуле країни і піклується про краще майбутнє, його мета – продумати чітку стратегію майбутніх дій: *Ми знову і знову запитуємо себе і майбутнє: яке місце і яка роль відведені Україні у цьому бурхливому і прагматичному світі, що готує день прийдешній нам і нашим родичам? Водночас маємо тримати відповідь перед своїми попередниками, усіма поколіннями українського народу – за те, як виконуємо їхні заповіти і продовжуємо їхню справу, з чим підійшли до вікопомного часового рубежу. У нас є всі підстави чесно й відверто дивитися у вічі історії і сьогоденню. І насамперед тому, що Україна, яка вступає у десятий рік своєї незалежності, відбулася як держава. Не хлібом єдиним живе людина, і в наших планах, на діловому календарі нової доби мають постійно бути такі визначальні завдання, орієнтири та цілі, як подальше відродження духовності нації, повернення її одвічних моральних чеснот та цінностей* (Леонід Кучма, 2000 р.).

Привертають увагу висловлювання, у яких політик наголошує на своїй відповідальності, рішучості та непохитності у вирішенні надважливих рішень: *Сьогодні, на вікопомному рубежі, я ще раз запевняю, що нікому і ніколи не буде*

дозволено похитнути громадянський мир та спокій у державі та суспільстві, нав'язати нам небезпечні варіанти розвитку подій, вкинути у вир злих і розгнущаних пристрастей.

Аналізоване новорічне привітання має у своєму складі метафори, що вжито для посилення комунікативної взаємодії, адже метафора є засобом, який значно посилює емоційність мовлення: *Є істини давні і загальновідомі, які ніколи не втрачають своєї актуальності. Хотів би нагадати одну з них – про час розкидати каміння і час збирати його. Ті, хто воліє і надалі тримати камінь за пазухою, беруть на душу великий гріх перед народом і відповідальність перед історією, яка нічого не забуде і нічого не простить.*

Не можемо не помітити впливовий образний засіб – фразеологізм, який походить із Біблії: *не хлібом єдиним живе людина.*

Розглянемо новорічне привітання Віктора Януковича з Новим 2014 роком. За стандартами ритуальних політичних промов на початку привітання присутнє звернення до громадян України: *Дорогі співвітчизники!* (Віктор Янукович, 2013 р.). На відміну від звернення Леоніда Кучми, у зверненні Віктора Януковича відсутній займенник *мої*. Звернення Віктора Федоровича набуває ділового характеру, водночас віддаляючи Президента від народу. Якщо звернення Леоніда Кравчука мало масштабний всезагальний характер, звернення Леоніда Кучми мало присвійний займенник, то звернення Віктора Януковича втратило масштабність охоплення та єдність з народом.

Основна частина привітання, зумовлена структурою ритуальних політичних промов, вміщує констатацію фактів минулого. У промові Віктора Януковича акцент зроблено на одному минулому році – 2013. Можна простежити певну схожість з промовою Леоніда Кравчука, який у привітанні теж робив акцент тільки на одному році – 1991, тобто існує певна закономірність: як тільки Україна переживає переломний етап у попередньому році, то привітання з Новим роком набуває особливого звучання. Леонід Кучма, навпаки, акцентував увагу на минулому держави, тому що попередній рік був без особливих подій.

Віктор Янукович використав займенники *ми, наші, нас* для підтвердження зближення із суспільством. Описуючи події 2013 року, Президент закликав народ діяти пліч-о-пліч, спільно, тобто Віктор Янукович намагався об'єднати громадян довкола сильного лідера.

Під час констатації фактів майбутнього Віктор Янукович, як і Леонід Кучма, акцентував на орієнтації на Європу. Для Леоніда Кравчука Україна була самодостатньою державою, на яку повинні були орієнтуватися сусідні держави. Леонід Кучма і Віктор Янукович скерували Україну на Європейський досвід. У цій частині привітання Віктора Федоровича займенник *ми* займає основне місце. Багато уваги Президент присвятив єднанню, спільним зусиллям. Займенник *я* не вживався у висловлюваннях щодо майбутнього України, і це відрізняє це звернення від виступу Леоніда Кучми. Віктор Янукович назвав Україну «наша родина», таким чином показав, що він є частиною суспільства.

У промові використано прийом синтаксичного паралелізму з багаторазовим повтором конструкцій: *Ми продовжуємо..., Ми забезпечуємо...* (Віктор Янукович, 2013 р.). Це характерна схема для політичних ритуальних промов. Президент вжив об'єднувальний займенник *ми* та дієслова у теперішньому часі. У промові Леоніда Кравчука теж використано прийом синтаксичного паралелізму в конгратуляційній частині. Цей метод допомагає вплинути на свідомість соціуму й акцентувати увагу соціуму на певних здобутках.

Конгратуляційна частина промови Віктора Федоровича розпочиналась зі звернення: *Шановні співвітчизники!* (Віктор Янукович, 2013 р.), яке не має займенника. Привертають увагу відсутність займенника зближення із соціумом у зверненні та велика кількість об'єднувальних займенників у основному тексті. Офіційне привітання з Новим роком завершує промову Віктора Януковича, як і передбачає структура ритуальних політичних промов. У кінці промови Президент акцентував, що вітає зі святом *сердечно, від щирого серця* (Віктор Янукович, 2013 р.), намагаючись здобути прихильність громадян.

Проаналізуємо новорічне привітання Петра Порошенка з Новим 2019 роком. На початку промови присутнє звернення до народу: *Дорогі співвітчизники!* (Петро Порошенко, 2018 р.), яке є ідентичним зі зверненням Віктора Януковича. Немає займенників, які присутні у зверненнях Леоніда Кравчука та Леоніда Кучми. Звернення Петра Порошенка набуло офіційного характеру [37, с. 342].

Констатація фактів минулого стала основною частиною привітань українських Президентів, що зумовлено специфікою ритуальних політичних текстів. Петро Олексійович відводить особливе місце 2018 року в історії України: *Воно [місце в архіві української історії для літопису дві тисячі вісімнадцятого року] – поруч із тисяча дев'ятсот дев'яносто першим, коли було проголошено нашу державну самостійність* (Петро Порошенко, 2018 р.). Як і в промовах Леоніда Кравчука та Віктора Януковича присутній детальний опис здобутків саме попереднього року, а не минулого взагалі.

У виступі Петро Порошенко замінив висловлювання майбутніх фактів викладом поточних подій. Саме в констатації фактів теперішнього використана чітка схема синтаксичного паралелізму з повторюваними конструкціями: *Ми йдемо... , Ми не прагнемо ...* (Петро Порошенко, 2018 р.). Можна стверджувати, що введення у промову констатації теперішнього є своєрідним новаторством у жанрі ритуальної політичної промови. Цей прийом повинен збільшити довіру народу до Президента, який не тільки гордиться минулим чи обіцяє щасливе майбутнє, а чітко описує справжнє теперішнє.

У привітанні Петра Порошенка присутній займенник *ми*, за допомогою якого Президент України зближує себе і народ. На відміну від Леоніда Кучми, який тільки у констатації майбутнього ототожнював себе з народом, Петро Олексійович постійно виступає єдиним цілим з громадянами. У промові Петра Порошенка відбулося возз'єднання з незвичайним лідером, який повинен направити дії народу. Саме возвеличення єдності з громадянами дозволяє стверджувати певну схожість між новорічними привітаннями Леоніда Кравчука, Віктора Януковича та Петра Порошенка [37].

Зображуючи факти майбутнього, Петро Порошенко використав словосполучення *наша сім'я* (Петро Порошенко, 2018 р.), яке виступає об'єднувальним центром у промові. Цікаво, що Віктор Янукович у промові 2013 року вживав словосполучення *наша родина*, яке співзвучне зі словосполученням *наша сім'я*. Петро Олексійович чітко визначив цілі в майбутньому, намітивши орієнтацію на найкращі європейські традиції. Можна прослідкувати певну послідовність у новорічних зверненнях Президентів: Леонід Кравчук вважав Україну зразковою державою, Леонід Кучма пропонував наслідувати досвід європейських країн, Віктор Янукович стверджував, що Україні потрібна орієнтація на Європу, а Петро Порошенко зробив виважені кроки у напрямку Європи.

Заклучна частина новорічного привітання Петра Порошенка містить звернення до народу: *Дорогі українці!* (Петро Порошенко, 2018 р.). Вітання Петра Олексійовича побудоване на контрастах: найгірше вже позаду, а найкраще – попереду [37].

У 2015 році Петро Порошенко звертався: *Дорогі, рідні українці!* Лексеми *дорогий* і *рідний* вказують на бажання президента бути ближче до народу.

Привітання розпочинається з констатації факту: *П'ятнадцятий рік XXI століття відходить в історію*. Незвичним є формат повідомлення року, замість звичного 2015 року ми маємо описову конструкцію *п'ятнадцятий рік XXI століття*.

Далі згадується основний здобуток року: *Ми вистояли й зберегли країну. Стали не лише старшими, але й мудрішими та сильнішими... А головне – ще більш єдиними як народ, Український народ*.

З метою впливу на патріотичні почуття людей використано повтор, а також ненормативне вживання великої літери, що покликане втілити велику повагу до громадян: *... народ, Український народ*.

Потужним засобом апеляції до емоцій адресата виступає градація, особливо з лексемами на позначення базових потреб людини (*мир, спокій*) і демократичних цінностей (*свобода, незалежність*): *І як ніколи сильно*

відчуваємо плече один одного, биття сердець і навіть хід думок. Мир і спокій, свобода і незалежність, добробут та єдність – ось головні прагнення кожного українця.

Зустрічаємо стратегію героїзації нації: І за те, що сьогоднішнє свято стало можливим, уклонімося насамперед славним українським воїнам ... Героям – слава!

Особливістю синтаксичного рівня є повтор речень моделі «Хто Х, а не Y»: Тим, хто зараз не за теплим святковим столом, а в холодному зимовому оконі. Хто не з келихом у руці, а з автоматом наготові.

Новорічне звернення містить дійовий мовний засіб – метафору: коли не дамо зовнішньому ворогу підірвати нас зсередини політичними чварами, то наступного року кожний з нас зможе сказати: найгірше – позаду; не взяли військовим штурмом – намагаються задушити економічно та підірвати соціально; наступного року впаде наперова завіса між Україною та Євросоюзом.

Основна частина привітання – це зображення основних досягнень цього року та їх впливу на майбутнє, яке очікує українців і державу загалом: І символічно, що саме напередодні свят ми вибороли кілька важливих рішень Євросоюзу. Наступного року впаде наперова завіса між Україною та Євросоюзом. Громадяни нашої держави зможуть вільно відвідувати Європу як у справах, так і для відпочинку, гуманітарного обміну. ... Об'єднання з Європою потребує подолання корупції. Всі передумови для такої боротьби ми вже забезпечили. Відкрили принципово нові й політично незалежні антикорупційні органи. До них за конкурсом прийшли люди з новими цінностями. Прийшли, щоб працювати під пильним наглядом громадянського суспільства...

Закінчується новорічне привітання власне побажанням. Президент цитує слова Івана Франка: Я бажаю, щоб в здоров'ю, в мирі, з братньою любов'ю, відтепер ішов нам час. Щирій праці Бог допоможе! Дай вам Боже все, що гоже!

Від себе він додає: З Новим роком! Миру, щастя й достатку! Слава Україні!

Текст новорічного звернення характеризується комунікативною стратегією ми-інклюзивного. Вона реалізується через займенник *ми*, який зустрічаємо 5 разів, що становить 1,5 % від усього тексту.

Новорічне привітання В. Зеленського з 2020 роком починається з обов'язкового елемента окресленої структури – звернення до адресата. Володимир Зеленський апелює: *Дорогі українці*. Лексема *українці* надає усьому привітанням підкреслено національне забарвлення.

Другим етапом викладу тексту є висловлювання щодо ставлення частини населення України до президентських обіцянок для жителів країни. Президент наголошує на прихильності до ідеї рівності та плюралізмі поглядів як факторах створення умов для розвитку демократії та збереження незалежної суверенної соборної держави. В. Зеленський констатує факт необхідності поширення історичної традиції для протистояння ворожим пропагандам та збереження нації, представники якої спільними зусиллями протистоять випробуванням та поважають одне одного.

Значно відрізняється конгратуляційна частина привітання шостого Президента України. Цю частину побудовано за діалогічним принципом. Керівник держави ставить риторичні запитання народів. У такий спосіб чином відбувається певна імітація взаємодії, адже, коли людина почула яке-небудь запитання, вона автоматично намагається віднайти на нього відповідь. Цікаво, що політик пропонує можливі варіанти відповідей таким чином, щоб зацікавити і згадати якомога більше українців з різних куточків України та різного фаху: *Давайте сьогодні кожен чесно відповість сам собі на важливе питання: хто я? Президент України, успішний адвокат, звичайна домогосподарка, студент-філософ із Могилянки, агроном з Черкащини. Хто я? Колишній фотограф, який захищає країну на Сході? Колишній фізик, який мие посуд в Італії? Чи колишній хімік, який будує висотку в Новосибірську? Донецький лікар, який переїхав і відкрив власну практику? Чи вчитель з Луганська, який переїхав, два роки таксував і врешті повернувся назад? Хто я? Той, хто десять років живе закордоном і любить Україну в Інтернеті?*

Основний меседж тексту – прямий і непрямий заклик до об'єднання, спільної діяльності та цінності єднання українців зі всього світу: *Хто переконав нас, що наші відмінності мають значення. А раптом це не так? Уявіть собі, хіба нас мало що об'єднує? Ми однаково пишаємось великими українцями. Чи перестали б їх поважати, дізнавшись за кого на виборах голосували б Шевченко чи Леся Українка? Якби Сковорода чи Хмельницький мали б різні погляди щодо НАТО? Нам було б важливо, до якої церкви ходять Каденюк та Лобановський? ... Де неважливо як названа вулиця, бо вона освітлена та заасфальтована. Де немає різниці, біля якого пам'ятника ти чекаєш дівчину, в яку ти закоханий. Якщо ми бачимо майбутнє однаково, це повинно нас об'єднати. Дорогі українці!*

На ідею єднання народу вказують і займенники *нам, ми, наш, нас* тощо. Такими лексемами пронизано увесь текст привітання: *Зазвичай у новорічному привітання президенти розповідають **нам** про зростання ВВП, падіння інфляції, імплементацію, диверсифікацію та інші дуже незрозумілі терміни. Але в **нашому** паспорті не вказано правильний чи неправильний українець. ... Все це і є **ми**. І як же **нам**, таким різним, жити далі разом?... **Ми** цінуємо їх за інше, бо цінуємо **ми** насправді інше. **Ми** однаково раділи, коли **наші** вийшли на «Євро»... **Ми** щасливі, якщо закохані хоч у Слов'янську, хоч у Дрогобичі. І хрести на могилах **наших** солдат що в Тернополі, що у Кривому Розі не змагаються в патріотизмі. А коли повернулись **наші** моряки та **наші** полонені, **ми** плакали від щастя всі і україномовні, і русскоговорящие, і звичайна домогосподарка, і успішний адвокат, і президент України. У **нашій** історії чимало епізодів, що **нас** об'єднують. Та **ми** навчилися бути єдиною країною епізодично. У новому році **нам** треба бути єдиною країною щодня.*

У констатувальній частині привітання вдало поєднано ідею національного об'єднання із переліком здобутків попередніх років, про які й годі було би мріяти без спільної мети і діяльності.

Завершується текст новорічного звернення традиційно оптативною частиною: *У новому 2020 році я бажаю всім нам поважати один одного, бути*

здоровими, мати достаток і багато приводів посміхатися. Бажаю всім гарно відпочити, виспатись, не переїсти і, звичайно, легкого та приємного запаморочення на ранок. Миру всім нам. Давайте пам'ятати, що любити Україну означає любити всіх українців, в якому б куточку нашої країни вони б не народились. Абзац побудовано за принципом синтаксичного повтору *Бажаю всім ...* Привертає увагу частина останнього речення, яку побудовано за логічною моделлю «Любити Х, значить любити Y», що також є своєрідним виявом стратегії єднання: *Давайте пам'ятати, що любити Україну означає любити всіх українців, в якому б куточку нашої країни вони б не народились.*

Також варто зазначити, що привітання В. Зеленського містить елементи звернення в кожному зі структурних елементів, що дозволяє Президенту протягом усього часу підтримувати контакт з адресатом.

Висновки до другого розділу

Отже, одним із різновидів політичних ритуальних текстів є новорічні звернення. Привітання Президента України – це невід'ємний компонент новорічних свят у нашій країні.

Промови всіх політиків проаналізованих років об'єднує спільна ознака – комунікативна мета, що передбачає донести до адресата знакові події року, що минає, зобразити плани на майбутнє, передати ідею єднання народу та ін.

Новорічне звернення має чітку структуру: звернення до адресата, опис досягнень і планів майбутніх звершень, власне привітальна частина.

Чільне місце у новорічному привітанні відводиться «віртуальному виміру», позамовним чинникам (наявність / відсутність символів, фон, середовище, музичний супровід), що покликані підтримати та вияскравити ідеї, висловлені в текстовій частині звернення.

Текст кожного привітання будується на певних комунікативних стратегіях. У новорічному зверненні центральними стратегіями є: комунікативна стратегія консолідації, апелювання до базових потреб, героїзації нації, ми-інклюзивного.

Аналіз новорічних привітань Президентів України різних років надає розуміння того, що особливості семантичного та структурного рівнів залежать не тільки від усталених наукових підходів до побудови й аналізу політичного дискурсу, а й від комунікативного портрету мовця, політичної, економічної ситуації, яка склалася в країні на час підготовки звернення.

РОЗДІЛ 3

СПЕЦИФІКА НОВОРІЧНИХ ЗВЕРНЕНЬ ПРЕЗИДЕНТІВ США

3.1 Структурні особливості новорічних привітань Президентів США

Структура новорічних привітань американських Президентів залежить від місця новорічного свята в діяльності лідерів країни та специфіки звітованої діяльності.

У новорічних привітаннях Президентів США розповідається про прогрес, плани та дії на майбутнє, показ результатів політичної влади, нагадування про діяльність керівника країни та його результатів [48, с. 34].

У кожного Президента США можна виділити певні структурні особливості в новорічних привітаннях. Початок тексту новорічних повідомлень президентів США складається з привітань із закликом суспільного та іноді особистого характеру. Перебіг думок лідерів країни зумовлюється загальнолюдськими цінностями любити і пробачати. У привітанні Дональда Трампа з Новим 2017 роком помітна сміливість та добродушність висловлювань: *Happy New Year to all including to my many enemies and those who have fought me and lost so badly they just don't know what to do. Love!* (Щасливого Нового Року всім включно з моїми багатьма ворогами та тих, хто є моїм суперником та багато втратили, вони просто не знають, що робити. Любіть!) [50].

Новорічне привітання Дональда Трампа з Новим 2019 роком відбувається на відкритому просторі на тлі Білого дому – резиденції Президента. І саме про це він одразу повідомляє у своєму привітанні: *I'm standing at the colonnade of the White House right next to the Oval Office and I just want to wish you a very very happy new year* (Я стою біля колони Білього дому, що знаходиться поруч з Овальним (робочим) кабінетом, і я просто хочу побажати тобі дуже-дуже щасливого нового року). Цікаво, що пропущено головний структурний елемент

новорічних привітань – звернення до американців. Політик одразу почав свою промову з побажання «щасливого нового року».

Привітання Барака Обами з Новим 2016 роком складається зі звернення, привітань зі святом, надій на щасливе майбутнє, констатації факту про покращення зв'язків між США та Іраном. У повідомленні згадано «іранську ядерну програму» [48, с. 29].

Після привітання з Новим Роком або на початку промов у текстах повідомлень Президентів США розкривається політична тематика, зокрема, обіцянки забезпечити хороший результат розвитку країни на наступний рік, прогрес у дипломатичних відносинах із іншими державами світу, констатація ситуації, в якій перебувають американські громадяни. Іншими словами, у привітаннях міститься короткий виклад подій за рік [27, с. 50].

Новорічні повідомлення керівників держави – привід для реагування на найбільш вагомій світові події, що можуть увійти до історії людства. У привітаннях містяться заохочення до конструктивних дій громадян, частково в формі компліменту співпраці жителів країни з демократичною владою, яка сприяє всебічному розвитку США. Кінець повідомлення, як правило, є оптимістичною нотою, що зумовлює впевненість у майбутньому та висловлення побажань святкового, ділового та суспільного характеру [52, с. 205].

Наприклад, у промові за 2019 рік Президента Америки Дональда Трампа акцент зроблено на одному минулому році – 2018: *Our economy is doing great. Wages are rising for the first time in many many years. People are getting more money they're working one job instead of two or three. Also we're working on new trade deals. We made a deal with Mexico, we made a deal with Canada, we made that deal with South Korea. Everybody said that couldn't happen. We terminated the horrible one-sided Iran nuclear deal* (Наша економіка успішно працює. Заробітна плата зростає вперше за багато років. Люди отримують більше грошей, працюючи на одній роботі замість двох чи трьох. Також ми працюємо над новими торговими угодами. Ми уклали угоду з Мексикою, уклали угоду з

Канадою, уклали угоду з Південною Кореєю. Всі казали, що цього не могло статися. Ми розірвали жахливу односторонню ядерну угоду з Іраном).

Аналіз новорічних привітань зумовлює висловлення тези про належність тексту до офіційно-ділового стилю з елементами розмовного. У розповідних реченнях, де розкриваються певні політичні теми, домінує офіційно-діловий стиль. Розмовний стиль присутній у реченнях зі звертаннями. Наприклад: *Please explain to the Democrats that there can never be a replacement for a good old fashioned wall!* (Будь ласка, поясніть демократам, що вони ніколи не забудуть про добру старомодну стіну!).

Після традиційної частини привітання Барак Обама звертається до іранців із побажанням щасливого Нового Року, також наявне звернення до іранських традицій, у тому числі читання поем Фереїдуна Мошірі. Далі президент США звітував про спроби встановлення відносин з Іраном. Президент пов'язував теперішній статус Ірану та можливості, які будуть запропоновані укладеними договорами. У привітанні йдеться про потенціал, можливий прогрес у майбутньому та очікувані надії людей щодо покращення умов життя. Насамкінець Барак Обама побажав щасливого року усім, хто святкує його зараз в Америці [48, с. 35].

Текстуальною особливістю новорічних привітань президентів США є різноманітність тематики в політичному вимірі. Залежно від досягнень відповідним виявляється вибір форми життя в суспільстві, у рамках якої досягнення успіху відбулось. Існує тенденція збільшення поширеності в новорічних привітаннях інформації про внутрішньополітичні перетворення на користь громадян країни [27, с. 50].

У привітанні Барака Обами вміщено 366 слів, 53 речення, 19 параграфів. Тут вміщені прості слова та речення для доступності широкому загалу. Середня довжина речень складає близько 7 слів [27, с. 51].

Текст привітання Дональда Трампа складається з 331 слова, 21 речення, 3 абзаців, характеризується великою кількістю складних речень, середня довжина яких – 15 слів.

Важливою рисою новорічного повідомлення Барака Обами можна назвати вживання модальних дієслів, що відповідають за чіткість висловленої думки. Кількість модальних дієслів у привітанні з Новим 2016 роком становить понад 24 % [48, с. 33]. Цікаво, що у привітанні Дональда Трампа цей показник є значно меншим – 6 %.

У науковій літературі аналізується також співвідношення використаних часових дієслівних форм у новорічних привітаннях президентів США. Понад 51 % у привітанні Барака Обами вжито в теперішньому часі, понад 25% – у минулому, 22% – у майбутньому [48, с. 34]. Проаналізувавши привітання Дональда Трампа, маємо такі результати: теперішній час – 76 %, минулий – 14 %, майбутній – 10 % [27, с. 51].

Барак Обама в новорічному зверненні 2016 р. використав різні співвідношення осіб, показуючи ступінь зв'язку між мовцем та слухачем. Найбільша кількість речень вжита в першій особі, особливо множини в зв'язку з констатацією факту про єдність між владою та народом, акцент уваги на ідеологію партій та критикою окремих політичних організацій Ірану [48, с. 34].

Новорічне звернення містить інформацію сучасного статусу Ірану та США, обіцянки світового співробітництва в майбутньому. Наголошувалося, що відмінності між країнами ідеологічного, соціального та релігійного характеру не перешкоджають встановлювати нормальні відносини, що підтверджують рівень глобалізації [66, с. 38].

Президенти США в новорічних привітаннях застосовують другу особу однини та множини не дуже часто з огляду на пріоритетність асоціації лідерами країни себе як формально рівними зі своїми громадянами для повноцінного життя в країні. Найчастіше елементи *ви, ваш, кожен з вас* зустрічаються за стабільного стану в США. За допомогою вищезгаданих елементів президенти акцентують увагу на тому, яке значення має внесок кожної людини та її політична, економічна активність, спрямована на добробут країни загалом [8, с. 169].

3.2 Прийоми спілкування в новорічних зверненнях Президентів США

Прийоми спілкування в новорічних привітаннях президентів США є спробою зближення влади та громадськості.

Тексти новорічних звернень вивчаються з різних сторін для того, щоб визначити цінність проблематики, яка у них наявна. У США за стабільної та перехідної політичних ситуацій зосереджено увагу саме на економічних та політичних досягненнях країни завдяки представникам влади [44, с. 117]: *I am hopeful, because we saw all on Christmas Eve that members of Congress came together to prevent the introduction of a tax on 160 million Americans...* (Я сповнений надії, тому що ми всі бачили саме напередодні Різдва, що члени Конгресу зібралися разом, щоб перешкодити введенню податку для 160 мільйонів американців...¹) (Барак Обама, 2012 р.). При цьому велику увагу приділяють таким цінностям, як «влада», «самостійність», «надійність». Формується чітке уявлення про те, що народ США спроможний контролювати дії влади, є рушійною силою на шляху до успіху всієї країни: *And we expect, that you to hold us accountable for our successes or failures* (І ми очікуємо, що Ви будете вважати нас відповідальними за наші успіхи або невдачі) (Барак Обама, 2011 р.). За кризового стану у вітанні з 2010 р. Барак Обама також актуалізує цінність «досягнення», однак у цьому випадку йдеться про духовну перемогу, незламність кожного американця.

У зверненнях президентів США є багато важливих слів, пов'язаних з привітаннями, лексичне значення яких пов'язані з позитивними життєвими моментами. Із метою забезпечення приємних відчуттів лідери країни бажають насиченості, безпеки, затишку в новому році, а також висловлюють оптимізм та надію на щасливе майбутнє. Політики закликають жити в мирі, любові, взаєморозумінні. Побажання також передбачають дружні стосунки в сім'ях та в країні загалом, створення умов для щастя, радості та здійснення добра [46].

¹ Тут і далі подаємо переклад українською мовою, здійснений авторкою дослідження.

Побажання президентів США в новорічних привітаннях є засобом встановлення зв'язку з громадянами. Населення країни, на думку політичних лідерів, повинні в будь-який час відчувати свободу й захищеність у повсякденні, зважаючи на поширеність деструктивних явищ, зокрема, рівень злочинності, проблема нелегальної міграції, міжнаціональні відносини. На думку керівників США, громадськість може і навіть повинна допомагати в питаннях управління державою і соціального захисту.

Зв'язок із громадянами президенти США проводять через перехід на першу особу множини *ми* та частково образність висловлювання. Дональд Трамп вважає, що єдність усіх американців починається із повсякденного життя та сприйняття важливих для країни політичних подій: *We are in the home stretch of this transition period and don't anticipate any additional situations like this between now and inauguration* (Ми знаходимося в домашньому затишку цього активного періоду і не порушуємо жодної доброї традиції, як привітання та інавгурація) [50].

У новорічних повідомленнях лідерів США зв'язок із громадськістю застосовувався як через нагадування про загальнолюдські цінності, а також ідеї глобалізації й охоплення засобами масової інформації свого світу. Ідеї гуманізму президенти країни висвітлюють для встановлення порядку в країні. Підпорядкування владі лідери США встановлюються мирним шляхом, оскільки керівництво вважало протилежний випадок псуванням іміджу будівництва демократичного суспільства та країни загалом, оскільки розповсюдження інформації про насильницькі дії з боку влади було не вигідним з огляду на негативну реакцію в світі та можливу втрату політичного впливу в світі [46].

У привітанні Дональда Трампа з Новим 2019 роком знаходимо комунікативну стратегію апелювання до базових потреб людини (мир, безпека): *Then you look at North Korea, we're doing really well. Rockets aren't being fired, missiles aren't being fired. ... We don't want drug traffickers or human traffickers or illegal people with criminal records to come in our Border Patrol our ice agents, our military we've done great. But you can never do it perfectly unless you have a wall.*

So we have to have a wall as part of border security and we're working on it (Тоді ви подивіться на Північну Корею, у нас і справді все добре. Ракети не стріляють, ракети не стріляють. ... Ми не хочемо, щоб наркоторговці, торговці людьми або нелегальні особи, які мають судимість за плечима, наближалися до наших кордонів. Наші агенти і військові чудово працюють. Але ви ніколи не зможете це зробити ідеально, якщо у вас немає стіни. Отже, ми повинні мати стіну як частину прикордонної безпеки, і ми над цим працюємо).

У новорічному привітанні виділяється певна поступливість президентів громадянам країни. Глава держави регламентує забезпечення відчуття важливості громадян через оптимістичні погляди, оскільки в зв'язку з закономірностями розвитку демократії представники влади мали підстави створення позитивного іміджу країни. Зокрема, деяка поблажливість Дональда Трампа зумовлює можливість створення безпечних та комфортних умов життя в США, які певна частина жителів не в змозі використати з певних причин, однак власним досягненням президент, ймовірно, хизується: *While I'm at the White House working you're out there partying tonight, but I don't blame you* (Коли я працюю в Білому Домі, Ви вночі тусуєтесь, але я Вас не критикую).

Існує думка, що новорічні привітання з огляду поширеності в засобах масової інформації стають загальноприйнятим знанням, оскільки населення США завдяки текстам повідомлення може зробити висновки за умови критичного сприйняття про переваги й недоліки діяльності президентів та переосмислити власний вибір, що зумовлює розвиток країни. Лідери держави створюють враження доброзичливості, судячи з головних думок висловлювань [42, с. 89].

Президенти США в новорічних привітаннях ніколи не висловлюють негативних тенденцій щодо політичних процесів у країні та світі, які держава зумовлює і бере участь. Головна думка повідомлень – побудова суспільства з «американською мрією», де всі живуть щасливо. Керівництво США робить все можливе для нівелювання деструктивних процесів у країні. Держава, де вчать усміхатися й не думати про бідність, має більше шансів на прогресивний

розвиток, ніж тоталітарне суспільство, де не думають про всебічне вдосконалення особистості. Тому особливу увагу президенти звертають не лише на збереження власної репутації будь-якою ціною, а й на спроби виправлення недоліків власної діяльності.

Дональд Трамп у новорічному привітанні використовує тавтологію та нагнітання в розумінні висловлювання власних можливостей. Президенти США в більшості привітань застосовують короткі речення для покращення сприйняття аудиторією інформації. Зокрема, Дональд Трамп використовує плавний перехід від однієї теми до іншої, щоб підтримати певну зв'язність висловлювання.

Барак Обама використовував мовні прийоми для того, щоб зберігати рівень доступності інформації про політичну конфігурацію. У привітанні президент США вклав дух діяльності, енергійність та зусилля обох урядів. Привітання застосовуються для створення менш формальної обстановки комунікації та пошук зв'язку з аудиторією [48, с. 37].

Порівнюючи привітання президентів США, можна стверджувати, що промова Дональда Трампа побудована на різноманітних комунікативних стратегіях, що мають маніпулятивний характер.

Із метою впливу використано комунікативну стратегію перелічування досягнень: *But I will tell you there has never been an administration and are very proud of this that's done more than the Trump administration in the first two years of office* (Але я скажу вам, що у нас ніколи ще не було такої потужної адміністрації, і я дуже пишаюся тим, що за цей час було зроблено більше, ніж адміністрацією Трампа за перші два роки президенства).

Дональд Трамп зазначає: *I promised it and I did it. I'm working hard for you. I'm fighting for you* (Я пообіцяв це і зробив. Я наполегливо працюю для вас. Я б'юся за вас). Це теж своєрідна маніпулятивна стратегія «взяття відповідальності», мета якої – наголосити на професійній компетенції політичного діяча.

Заключна частина новорічного привітання містить побажання та подяку за плідну співпрацю (комунікативна стратегія єднання з народом): *So Happy New Year and let's enjoy the next year, and then we're going to enjoy the following year, and then we have four more. Everything is going to be so beautiful. Thank you very much! Have a fantastic new year!* (Тож щасливого Нового року, і давайте насолоджуватись наступним роком, а потім ми будемо насолоджуватися ще наступним роком, а потім у нас попереду ще чотири роки. Все буде добре. Велике спасибі! Приємного вам Нового року!).

У привітанні Барака Обами 2016 р. найбільш частотні слова – *діяльність* та *події*. Фактично новорічне привітання містить матеріал щодо огляду та змін подій, що створюють світовий досвід. Для створення більш дружньої атмосфери президент США використовував ряд звертань, які об'єднують окремих осіб і певні групи людей. У зверненні до іранців Барак Обама для власної репрезентації застосував словосполучення *наші дипломати, наші партнери, наш уряд, наші люди, наша нація* [48, с. 36].

Президенти США в новорічних привітаннях застосовують образні звороти, що зумовлює певну привабливість висловлювань для громадян країни. Окремі літературні прийоми урізноманітнюють особливості стилю тексту новорічних привітань. Метафоричні словосполучення *на світанку Нового Року, старомодна стіна* свідчать про старання лідерів США осучаснити власні висловлювання для політизації молодого покоління та увиразнити власну думку в привітанні.

Переважно Президенти США вітають своїх громадян зі святом сидячи, знаходяться в закритому приміщенні, промови не супроводжуються музикою. Основні символи, які ми можемо бачити: книги, що лежать поруч і надають певну атмосферу високої культури та мудрості; поруч є світильник на столі, який завжди увімкнений і повинен випромінювати світло, що є символом священності, спокою та духовності. Тому завдяки використанню слів для усвідомлення проблеми, насамперед, пов'язані з економічною та політичною реальністю, за допомогою невербальної символіки підсилюється створення

містичної та загадкової атмосфери. Наприклад, у новорічному привітанні з 2010 р. спостерігаємо на стіні велику картину, на якій зображено військові дії за часів боротьби США за незалежність. Це полотно символізує силу та міць Америки, здатність, незважаючи ні на що, все ж таки вдало долати труднощі та незгоди.

Розглянемо детальніше привітання Барака Обами з Новим 2011 роком.

Новорічне звернення пронизане домашньою атмосферою, теплом і затишком. На це вказує фон (традиційно прикрашена ялинка, камін та «сімейне вогнище» у ньому) і присутність першої леді.

Традиційно привітання починається зі звернення: *New Year everybody!* (З Новим роком усіх!). Президент не став виокремлювати когось і наголошувати на територіальній єдності, він просто звернувся до кожного, хто його чує.

Політик імітує прості дружні відносини, вводить усіх до «свого кола»: *Michelle and I just wanted to take a moment today to send greetings from our family to yours* (Сьогодні я з Мішель просто хотіли б скористатися нагодою та передати привіт від нашої родини вашій).

Далі ми читаємо заклики до консолідації всіх американців. Це єднання не за територіальним поділом. Президент апелює до духовного складника адресата та наголошує, що піклування один про одного – це перший шлях до єдності. Цікаво, що ця маніпулятивна технологія реалізована через введення фраз релігійного змісту: *Let's also be sure to look out for those who are less fortunate who've hit a run of bad luck or who are hungry and alone this holiday season. ... A message that says no matter who we are we are called to love one another. We are our brother's keeper we are our sisters keeper our separate stories in this big and busy world are really one. ... Even heroes can use a hand especially during the holidays* (Давайте також подбаємо про тих, кому пощастило менше за нас, кому не пощастило зовсім або хто голодний і самотній у ці святкові дні. ... За посланням, в якому говориться, хто ми такі, ми покликані любити один одного. Ми хранителі нашого меншого брата, ми хранителі сестер, наші окремі історії в

цьому великому і напруженому світі насправді єдині. ... Навіть героям інколи потрібна рука допомоги, особливо під час свят).

На це також вказує кількість вживань займенника *ми*. У тексті новорічного привітання він зустрічається 14 разів, що становить 2 % від усіх слів. Такий показник має вагому маніпулятивну силу.

Особливу увагу приділено темі безпеки і миру в Америці. Це втілено комунікативними стратегіями апелювання до патріотичних почуттів адресата й підвищення статусу адресата й героїзації нації: *Today we're also thinking of those who can't be home for the holidays especially all our **courageous** countrymen serving overseas. That's the message I delivered when I visited our troops in Afghanistan a few weeks ago then while you may be serving far from home every American supports you and your families we are with you and I have no greater honor than serving as your **commander-in-chief**. Today's soldiers sailors airmen Marines and Coast Guardsmen make up the **finest fighting force in the history of the world**. Just like their predecessors they do extraordinary things in service to their country what makes that all the **more remarkable**. ... **Patriots** putting their lives on hold to help with a loved ones recovery or carry on the memory of a fallen hero when our men and women in uniform answer the call to serve their families serve - and they're proud and glad to do it but as long as that service keeps the rest of us safe their sacrifice should also be our own* (Сьогодні ми також думаємо про тих, хто не може бути вдома на свята, особливо про наших відважних співвітчизників, воєнних за кордоном. Кілька тижнів тому я відвідав наші війська в Афганістані та перед послання, в якому наголошується, що кожен американець підтримує вас і ваші родини, ми з вами, і для мене немає більшої честі, ніж бути вашим головнокомандуючим. Сьогоднішні солдати, моряки, льотчики, морські піхотинці і берегові гвардійці становлять кращу бойову силу в історії світу. Як і їхні попередники, вони роблять незвичайні речі на службі своєї країни, що робить їх ще більш чудовими. ... Патріоти ризикують своїм життям, щоб допомогти одужати близьким або зберегти пам'ять полеглим героям, коли наші чоловіки і жінки у військовій формі відповідають на заклик служити своїм

сім'ям - вони пишаються і раді робити це, але до тих пір, поки це служіння зберігає всіх інших в безпеці, їх жертва також повинна бути нашою власною).

Також у привітанні ми чуємо синтаксичні повтори, що значно посилює маніпулятивний тиск на американців: *They've done everything they've been asked to do. They've been everything we've asked them to be and even as we speak many are fighting halfway around the globe in hopes that someday our children and grandchildren won't have to* (Вони зробили усе, що їх просили. Вони зробили усе так, як ми про це їх просили, і навіть зараз, коли ми тут говоримо, вони борються за надію, що коли-небудь нашим дітям і онукам не доведеться зіштовхнутися з таким).

Завершується новорічне привітання традиційно – побажанням щасливого нового року: *And on behalf of Michelle Malia Sasha and both have a happy New Year you!* (Прийміть від нас щирі побажання з Новим Роком!).

Не можемо не проаналізувати останнє привітання Барака Обами на посту Президента США.

Розпочинається воно традиційно – зі звернення до народу: *Happy New Year everybody!* (З Новим Роком усіх!).

Далі реалізовано маніпулятивну тактику: лідер країни має багато справ і обмаль вільного часу, але він знайшов час, щоб подякувати народові. У такий спосіб Барак Обама звеличує значення кожної людини у політичному та економічному становленні держави: *At a time when we turned the page on one year and look ahead to the future I just wanted to take a minute to thank you for everything you've done to make America stronger these past eight years. Just eight years ago as I prepared to take office our economy teetered on the brink of depression. ... We have made extraordinary progress as a country these past eight years and here's the thing none of it was inevitable it was the result of tough choices we made and the result of your hard work.* (У той час, коли ми перегорнули сторінку на один рік і заглянули в майбутнє, я просто хотів приділити хвилинку, щоб подякувати вам за все, що ви зробили для зміцнення Америки за останні вісім років. ... За останні вісім років ми досягли надзвичайного

прогресу в своїй країні, і справа у тому, що це було передбачуваним, адже це результат жорсткого вибору, який ми зробили, і результатом вашої наполегливої праці).

З метою зображення власної ефективності президент використав комунікативну стратегію нагромадження проблем, які ніхто з попередньої влади не зміг вирішити. Для підкреслення емоційності доказів вжито метафору: *Just eight years ago as I prepared to take office our economy teetered on the brink of depression. Nearly 800,000 Americans were losing their jobs each month in some communities nearly one in five folks were out of work almost 180,000 troops were serving in Iraq and Afghanistan and Osama bin Laden was still at large and on challenges from healthcare to climate change* (Усього вісім років тому, коли я балотувався на посаду, наша економіка була на межі депресії. Щомісяця близько 800 000 американців втрачали роботу, майже кожна п'ята людина не працювала, майже 180 000 військовослужбовців служили в Іраку й Афганістані, а Усама бен Ладен все ще перебував на свободі та вирішував проблеми, від охорони здоров'я до зміни клімату).

Привертає увагу констатувальна частина новорічного привітання, яка побудована на основі комунікативної стратегії перелічування досягнень. Характерним є те, що традиційно перелічують здобутки за попередній рік, а в зверненні Барака Обами ми чуємо основні звершення за 8 років: *We turned recession into recovery our businesses have created 15.6 million new jobs since early 2010 and we've put more people back to work than all other major advanced economies combined. A resurgent auto industry has added nearly 700,000 jobs and is producing more cars than ever poverty is falling incomes are rising. In fact last year folks typical household income rose by \$2,800 that's the single biggest increase on record and folks at the bottom and middle saw bigger gains than those at the time. We've brought 165 thousand troops from Iraq and Afghanistan and took out Osama bin Laden through diplomacy. We shut down Iran's nuclear weapons program opened up a new chapter with the people of Cuba and brought nearly 200 nations together around a climate agreement that could save this planet for our kids* (Ми

перетворили рецесію у відновлення. З початку 2010 року наші підприємства надали 15,6 мільйонів нових робочих місць і ми повернули до роботи більше людей, ніж у всіх інших великих країнах з розвиненою економікою. Відроджена автомобільна промисловість створила майже 700 000 робочих місць і виробляє більше автомобілів, ніж будь-коли. Скоротився рівень бідності, зросли доходи. Фактично, в минулому році середній сімейний бюджет людей виріс на 2 800 доларів, що є найбільшим збільшенням за всю історію, а люди з нижньої і середньої ланки отримали більший приріст, ніж 8 років тому. Ми вивели 165 тисяч солдатів з Іраку та Афганістану і за допомогою дипломатії знищили Усама бен Ладена. Ми закрили іранську програму створення ядерної зброї, відкривши нову главу для народу Куби і об'єднавши майже 200 країн навколо кліматичної угоди, яка могла б зберегти цю планету для наших дітей).

Також ми зустрічаємо комунікативні стратегії ми-інклюзивного та єднання: *Resilience and to keep America moving forward is a task that falls to **all of us**. Sustaining and building on **all we've achieved** from helping more young people afford a higher education to ending discrimination based on pre-existing conditions to tightening rules on Wall Street. To protecting this planet for **our** kids that's gonna take **all of us** working **together** because that's always been **our** story. The story of ordinary **people coming together** in the hard slow sometimes frustrating but always vital work of self-government it has been* (Стійкість і забезпечення руху Америки вперед – завдання, яке випадає на долю всіх нас. Ми підтримуємо і розвиваємо все, чого ми досягли: від надання допомоги більшій кількості молодих людей в отриманні вищої освіти до припинення дискримінації і посилення правил на Уолл-стріт. Щоб залишити цю планету для наших дітей, ми усі будемо працювати разом, тому що це завжди було нашою історією. Історією простих людей, які об'єдналися у важкій, повільній роботі, що іноді й розчаровує, проте надважливій для нашого майбутнього життя). Тут варто наголосити на частотності вживання займенника *ми*, який вжито у привітанні 8 разів.

У реченні *The **privilege** of my life to serve as your **president*** втілено стратегію підвищення власного статусу.

Особливістю новорічного привітання Барака Обама є використання інформативної комунікативної стратегії – наведення числових даних. Адже кожний із перелічених здобутків підтверджується кількісними даними.

Закінчується новорічне звернення лідера країни таким реченням: *From the Obama family to yours have a happy and blessed 2017* (Родина Обама вітає вашу із щасливим і благословенним 2017 роком). Цікаво, що проголошує привітання президент один, без родини.

3.3 Семантичні особливості текстів новорічних звернень Президентів США

В основній думці новорічних привітань президентів США зображено типові для країни теми, пов'язані з важливими подіями, явищами та процесами.

Новорічні привітання президентів США висвітлюють проблему збереження демократії, громадянського суспільства та ліберальних засад. Влада народу в країні забезпечує інтереси принаймні більшості населення та волевиявлення жителів держави. Ідея свободи, рівності та братерства сприяють вирішенню конфліктів ненасильницькими методами. Мир у всьому світі, на думку президента США Дж. Буша-Молодшого, заохочується дотриманням християнських цінностей. Загалом створення моральних цінностей зумовлюється прагненням до успішного розвитку: *As we welcome this New Year, we move forward with trust in the power of the American spirit, confidence in our purpose, and faith in a loving God who created us to be free* (Оскільки ми запрошуємо Новий Рік, ми швидко рухаємося з вірою в силу американського духу, успіхів наших задумів, нашого люблячого Бога, що створив нас, щоб бути вільними).

У новорічних привітаннях президентів США висвітлюються важливі події країни, які впливають на долю більшості населення. На думку Дональда Трампа, реформування в країні забезпечить прогресивний всебічний розвиток США. Президент країни констатує: *We hope this one incident doesn't negate all the progress we have made and look forward to continuing the great relationships we*

have built (Ми надіємося, що ця (інавгурація) не буде гальмувати весь прогрес, який ми здійснили та завдяки якому дивилися в майбутнє, щоб продовжувати великі зв'язки, які ми створили) [34].

Дональд Трамп у новорічних привітаннях дає зрозуміти, що готовий, незважаючи на потребу відпочинку, в будь-який момент виконувати власний обов'язок, оскільки необхідно піклуватися про власну країну та дотримуватися організації. Президент зазначив: *I spent New Year's Eve now in the White House. I'm here. I'm ready to go. It is very important* (Я провів переддень Нового Року в Білому Домі. Я тут. Я готовий рушати. Це дуже важливо).

Важливим складником новорічних привітань президентів США є висловлення готовності та обіцянок забезпечити інтереси власного народу, створення можливості гідного життя в країні. Насправді верховна влада сформувала принцип «держава для народу», оскільки вона зацікавлена в підтримці принципу свободи та справедливості громадян. У рамках власної діяльності Дональд Трамп керувався відкиданням волюнтаризму, який у демократичній країні ніколи не сприймався: *A lot of people are looking to get their paycheck. So I'm ready to go any time they want* (Багато людей зважають на власну платоспроможність. Тому я готовий іти в будь-який час, коли вони хочуть).

У новорічних привітаннях президентів США присутня сукупність політичних тем, що безпосередньо стосуються країни. У новорічному привітанні Барака Обама 2016 р. про політичні конфлікти подано 30% інформації, коментарі – 70% [48, с. 33].

Можливості тісних дипломатичних зв'язків у новорічному привітанні Барака Обама 2016 р. пояснюються адекватним сприйняттям світових подій, повагою до культурних відмінностей, особливостей ідеології та влади. У новорічних повідомленнях згадано побажання тісних та мирних зв'язків з Іраном, незважаючи на протиріччя між США та Іраном, починаючи від революції 1979 р. Президент констатував прийнятність та захищеність американсько-іранських зв'язків [48, с. 29].

Для підкреслення близькості відносин з Іраном Барак Обама наголосив на характерних для іранців культурних особливостях, наявні висловлення про іранські традиції під час споживання рису та перегляду гербів, зазвичай трапеза обслуговується рибою на переддень Нового Року, а також рисовими тістечками; сидіння за низьким столом та відповідний сервіз, присутність семи символів, без яких традиційно не обходяться події іранського Нового Року; читання поеми «Весна» сучасного перського поета Фереїдуна Мошірі. Загалом питання впливу США на Близькому Сході можуть стати приводом до дискусії [48, с. 32].

Важливою політичною проблемою, що відтворена в новорічних привітаннях, стали відносини з опозицією. Як вважав Дональд Трамп, політичні партії в США мали суперечності в ході проведення внутрішньополітичних змін та створення умов для міжнародних відносин. Президент США помірковано оцінював опозицію, не сприймав серйозно її можливості спричинити конструктивні для суспільства реформи, однак іноді розцінював як перешкоду в створенні потрібних для країни умов. Дональд Трамп заявив: *The Democrats will probably submit a Bill, being cute as always, which gives everything away but gives nothing to Border Security, namely the Wall* (Демократи, можливо, будуть блокувати проєкт, будучи недалекоглядними, як завжди, коли віддають все, але не зважали на охорону кордону – стіну).

У зв'язку з відносинами з опозицією в новорічних привітаннях висвітлюється ставлення президентів США до окремих політичних діячів, які мають владні повноваження. Лідери країни оцінюють ефективність діяльності інших політиків або висміюють недоліки перебування на посаді. Зокрема, Дональд Трамп у гумористичному вимірі охарактеризував діяльність генерала на пенсії Стенлі МакКрістала, який назвав політика людиною без честі та моралі, однак і сам мав негативну репутацію з огляду на близькі особисті взаємини з Гіллари Клінтон, незважаючи на певні констатовані президентом США кар'єрні досягнення.

У новорічних привітаннях іноді можна зустріти закономірності історичного процесу. З огляду на значну роль особи в історії варто виділити незмінність або видозмінність умов, які зумовлюють появу явищ або важливих подій. Іншими словами, Дональд Трамп дав зрозуміти, що все нове – це добре забуте старе.

У привітаннях Дональда Трампа акцентовано на християнських цінностях, водночас новорічні звернення мають гумористичне та іноді саркастичне забарвлення. Повідомлення президента США 2019 р. створює враження певної безтурботності, оскільки лідер країни, на перший погляд, не переймається власною репутацією та поблажливий до осіб, які можуть зіпсувати імідж політика. Дональд Трамп констатував: *Happy New Year to everyone, including the haters and the fake news media! 2019 will be a fantastic year for those not suffering from Trump derangement syndrome* (Щасливого Нового Року всім включно з недоброзичливцями та недостовірними ЗМІ! 2019 р. буде фантастичним роком для тих, хто не страждає синдромом Дональда Трампа).

У новорічних привітаннях президентів США присутня проблема людського досвіду. Показниками прагнення до вдосконалення Барак Обама вважав рівень щастя, працьовитість, чуттєвість, розуміння, сприйняття, буття та розвиток. Інформація в привітанні 2016 р. про матеріальний рівень становить понад 48%, релятивні процеси – понад 20%, менталітет – понад 17%, мовні засоби – близько 7%, поведінка – понад 3%, сприйняття буття – понад 3% [48, 33]

У новорічних повідомленнях характеризується армія та правоохоронні органи як важливий елемент суверенітету та порядку країни. У привітаннях висвітлюється факт цінності військових та поліцейських в США. Розуміння ролі працівників силових структур дуже важливе, вони виконують важку й відповідальну роботу, від якої залежать життя й здоров'я громадян, а також подолання кримінальної злочинності різного рівня, боротьба проти тероризму. Для президентів США дуже важливою є організація моральної підтримки. Дональд Трамп у привітанні з Новим 2019 Роком зауважив: *We say a special*

prayer those for military service members stationed far from home and we renew our hope for peace among nations and joy to the world (Ми промовляємо молитву за військових, які знаходяться далеко від дому, і ми відновлюємо нашу надію на мир між усіма народами і щасливе життя на цій землі) [46].

Висновки до третього розділу

Структурно-семантичні особливості новорічних привітань президентів Америки залежать від запланованої звітності перед народом, її специфіки.

Загалом новорічні звернення лідерів США мають такі ключові структурні елементи: звернення до народу, згадка про досягнення за рік, плани майбутніх дій, результати власне політичної діяльності президента та побажання.

Текстуальна особливість привітань американських президентів – тематична неоднорідність в політичному вимірі.

На змістове наповнення тексту новорічних звернень впливає політична ситуація у США. За перехідної та стабільної ситуацій в Америці увагу зосереджено на політичних та економічних досягненнях керівника країни.

Привітання президентів США є засобом налагодження зв'язків із народом. Цей зв'язок встановлюється за допомогою тактик та технологій: тактика єднання з народом, утвердження загальнолюдських цінностей, «поступливість» лідерів для громадян, перелік досягнень та оцінка співпраці у національних інтересах.

ВИСНОВКИ

Виконане дослідження дає змогу зробити такі висновки.

Новорічні звернення є жанром політичних ритуальних текстів, у якому подано важливі висновки з приводу політичних подій, взаємодії гілок влади та розвитку держави. Привітання є засобом зв'язку з громадськістю та створення іміджу політика і країни загалом, а також нагадування про традиції та історію країни.

Привітання як мовленнєвий жанр має чітко визначену структуру, що охоплює рамкові елементи (звернення до адресата і підпис адресанта); конгратulatoryчну частину (зазначення святкової події та власне привітання); констатувальну частину (перелік досягнень політика та загалом народу); оптативну частину (власне побажання).

Новорічним зверненням властиві такі характеристики: наголошення на політичних та економічних процесах, досягненнях за минулий рік, відносно невеликий обсяг інформації, окреслення планів на майбутній рік, поширеність звертань до громадян у тексті, утвердження загальнолюдських цінностей (мир, здоров'я, свобода, добробут та ін.).

Новорічні привітання Президентів України застосовуються з метою залучення аудиторії до власного електорату, вони належать до мовленнєвих жанрів, покликаних переконати громадян у правильності політичних, економічних і соціальних ініціатив влади.

Важливе місце в новорічному привітанні відводиться позамовним чинникам (наявність державних символів і кольорів, фон, середовище, музичний супровід), що покликані підтримати та вияскравити ідеї, висловлені в текстовій частині звернення.

Новорічне привітання складається зі звернення до народу, інформації про позитивні моменти розвитку країни, можливості виправлення помилок сьогодення, власне привітань і побажань.

Семантичні особливості новорічних привітань обґрунтовані логікою викладу політичних та історичних подій, оскільки завдяки нагадуванню про результат окремих моментів формуються ставлення людини до влади та історична пам'ять.

Разом з тим новорічні привітання базуються на традиційних моментах, оскільки виголошуються в той самий час. Новорічні привітання Президентів України стали традицією ще з часів здобуття незалежності України. Недоліком новорічних привітань є відсутність стратегії діяльності української влади на кожний наступний рік та пояснення перспектив подальшої діяльності.

Особливостями комунікації в новорічних привітаннях Президентів України є презентація провідних ідей, які зберігають незалежність, суверенність та соборність України; часте використання першої особи множини як втілення стратегії єднання з народом; застосування закликів до подальших дій та історичних фактів як аргументів недоторканості України; декларування ідеї рівності. Статистика в українських новорічних привітаннях є рідкістю. Лідери України коротко описують важливі проблеми та їх вирішення з огляду на жанр тексту та мінімізований час виступу.

У проаналізованих новорічних зверненнях Президентів України центральними стратегіями є комунікативні стратегії єднання народу, апелювання до базових потреб людини і загальнолюдських цінностей, героїзації нації.

Відмінності мовного оформлення новорічних привітань президентів США зумовлюються акцентом на дружніх відносинах лідерів країни і громадян, гумористичними вкрапленнями. Характерно, що новорічні звернення адресуються не тільки до громадян США, а й до іноземців із метою встановлення дружніх відносин. На відміну від домінування ділового стилю в привітаннях українських президентів, у текстах американських керівників переважає розмовний стиль. Для тексту характерна простота викладу та практична відсутність політичної термінології, переважання теперішнього часу

в зверненні, використання другої особи для встановлення зв'язку з громадянами.

Особливостями спілкування президентів США були використання слів, пов'язаних з організацією державотворення та досягненнями країни, висока частота використання дієслів та займенників першої особи однини та множини, впевненість у майбутньому та перспективності розвитку демократичного суспільства, повтори окремих слів та фраз, динамічність висловлювань.

Тематика текстів новорічних привітань пов'язана з демократією, громадянським суспільством, втіленням «американської мрії». Найбільш проблемними темами стали відносини з іншими країнами та опозицією. У привітаннях розкриті питання цінностей та людського досвіду, що поставлено гостріше, ніж у текстах українських президентів, а також зображення армії як символу захисту громадян.

Комунікативні властивості новорічних привітань президентів США зумовлюються характерною для американського менталітету привітністю. У новорічних зверненнях американських президентів, крім стратегій, властивих для українських привітань, зафіксовано тактику «поступливості» лідерів для громадян.

Отже, новорічні привітання українських та американських президентів відрізняються структурою, стильовими ознаками, комунікативними стратегіями і тематикою.

Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі інших зразків політичних ритуальних текстів та їх зіставленні на матеріалі різних мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Акулова Е. В. Жанры немецкого повседневного общения. Учебное пособие по спецкурсу. Саратов : Изд-во Сарат. ун-та, 2011. 99 с.
2. Бахтин М. М. Человек в мире слова. Москва : Изд-во Рос. откр. ун-та, 1995. 140 с.
3. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. Москва : Искусство, 1979. 424 с.
4. Бацевич Ф. С. Лінгвістична генологія : проблеми і перспективи. Львів : ПАІС, 2005. 264 с.
5. Битко А. С. Новорічне звернення президента як ритуальний жанр політичного дискурсу. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2014. Вип. 63. С. 165 – 172.
6. Бойко О. Д. Політичне маніпулювання : [навч. посібник]. Київ : Академвидав, 2010. 432 с.
7. Бурашникова А. А. Трансляция ценностей в президентском дискурсе. URL: http://www.statebrand.ru/upload/files/doc_1237664156.doc
8. Волчанська Г. В., Чорна О. О. Комунікативний імідж лідера: прикладний аспект. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2019. Випуск 177. Частина 1. С. 100 - 104.
9. Грайс Г. П. Логика и речевое общение. *Новое в зарубежной лингвистике*. Москва : Прогресс, 1985. Вып. 16. Лингвистическая прагматика. С. 217–237.
10. Дементьев В. В. Когнитивная генристика : внутрикультурные речежанровые ценности. URL: <http://www.sgu.ru/node/75354> (дата звернення 04.09.2020).
11. Дементьев В. В. Теория речевых жанров. Москва : Знак, 2010. 600 с.
12. Демьянков В. З. Политический дискурс как предмет политологической филологии. *Политическая наука. Политический дискурс* :

История и современные исследования. Москва : ИНИОН РАН, 2002. № 3. С. 32–43.

13. Заболотна Г. О. Новорічне звернення: специфіка українського тексту. *Дні науки Філософського факультету – 2010*: матеріали міжнар. конф., м. Київ, 21 – 22 квітня 2010. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. Частина VI. С. 39 –41.

14. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. Москва : КомКнига, 2006. 288 с.

15. Кондратенко Н. В. Неологізми в сучасному українському політичному дискурсі: семантико-словотвірний аспект. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки.* Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2014. Вип. 37. С. 151–156

16. Кондратенко Н. В. Український політичний дискурс: текстуалізація реальності. Одеса : Чорномор'я, 2007. 156 с.

17. Кондратенко Н. В., Стрій Л. І., Билінська О. С. Лінгвопрагматика політичного дискурсу: типологія мовленнєвих жанрів : монографія / за заг. ред. Н. В. Кондратенко. Одеса : Астропринт, 2019. 236 с.

18. Кривоносов А. Д. PR-текст в системе публичных коммуникаций. СПб. : Петербургское востоковедение, 2002. 288 с.

19. Криницька О. І. Реалізація комунікативних стратегій у художньому тексті (на матеріалі української модерної драми кінця XIX – початку XX століття) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Івано-Франківськ, 2009. 249 с.

20. Маслова А. Ю. Введение в прагмалингвистику : [учебн. пособие]. Москва : Флинта. 2008. 152 с.

21. Михалева О. Л. Политический дискурс : Специфика манипулятивного воздействия. Москва : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. 256 с.

22. Надточій Ю. М., Надточій К. А. Прагматична значимість політичного тексту. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2018. №14(54). С. 84 – 86.
23. Назаренко О. М. Комунікативно-прагматичний аспект промов Президента України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2018. №32. Том 3. С. 102 – 104.
24. Седов К. Ф. Дискурс и личность : Эволюция коммуникативной компетенции. Москва : Лабиринт, 2004. 320 с.
25. Сенчишина Д. Новорічне звернення президента України як ритуальний жанр політичного дискурсу. *Лінгвокомп'ютерні дослідження : зб. наук. праць / Укл.: А. Загнітко (наук. і відп. ред.)*. Вінниця, 2019. Вип. 12. С. 139–146.
26. Сенчишина Д. Привітання як мовленнєвий жанр політичного ритуального дискурсу. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені В. Стуса. Том 1 / Ред. кол. Хаджинов І. В. (голова)*. Вінниця, 2019. Вип. 11. Т.1. С. 92–96.
27. Сенчишина Д. Специфіка структури та мовного оформлення новорічних звернень президентів США. *Наука сьогодення: від досліджень до стратегічних рішень: матеріали між нар. студент. наук. конф., м. Івано-Франківськ, 25 вересня 2020 р.* Івано-Франківськ, 2020. Т.3. С. 50–52.
28. Сенчишина Д. Статус привітання та звернення у системі політичних ритуальних текстів. *Лінгвокомп'ютерні дослідження : зб. наук. праць / гол. ред. А. Загнітко*. Вінниця, 2020. Вип. 13. С. 105–111.
29. Синельникова Л. Н. Политическая лингвистика: координаты междисциплинарности. *Политическая лингвистика : [сб. научн. трудов] / ред. А. П. Чудинов*. Екатеринбург, 2009. № 4 (30). С. 41–47.
30. Сковородников А. П. О необходимости разграничения понятий «риторический прием», «стилистическая фигура», «речевая тактика», «речевой жанр» в практике терминологической лексикографии. *Риторика↔Лингвистика*. Смоленск : СГПУ, 2004. Вып. 5. С. 5–11.

31. Славова Л. Л. Мовна особистість лідера у дзеркалі політичної лінгвоперсонології : США – Україна : [монографія]. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 360 с.
32. Стрій Л. І. Ритуальні жанри українського політичного дискурсу: структурно-семантичний і лівопрагматичний аспекти: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Одеса. 2015. 190 с.
33. Стрій Л. І. Ритуальні жанри українського політичного дискурсу: структурно-семантичний і лівопрагматичний аспекти: автореф. дис. ... канд. філолог. наук : 10.02.01. Одеса, 2015. 21 с.
34. Федосюк М. Ю. Нерешенные вопросы теории речевых жанров. *Вопросы языкознания*. 1997. № 5. С. 102-120.
35. Формановская Н. И. Речевое общение : коммуникативнопрагматический поход. Москва : Русский язык, 2002. 216 с.
36. Чорна О. О. Комунікативні засоби творення іміджу політичного лідера (на матеріалі українського, російського та англійського політичного дискурсу) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15. Кіровоград, 2012. 278 с.
37. Чорна О. О. Рольова парадигма комунікативного іміджу Петра Порошенка. *Наукові записки КДПУ. Серія: Філологічні науки* / ред. кол.: О. А. Семенюк [та ін.]. Кропивницький : Видавець Лисенко В. Ф., 2017. Вип. 153. С. 340 – 343.
38. Чудинов А. П. Политическая лингвистика : Учеб. Пособие. Москва : Флинта; Наука, 2006. 254 с.
39. Шмелева Т. В. Модель речевого жанра. URL: <http://www.sgu.ru/node/75212> (дата звернення: 25.21.2020).
40. Яворська Г. М. Прескриптивна лінгвістика як дискурс: мова, культура, влада. Київ : НАН України; Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, 2000. 288 с.
41. Янко Т. Е. Коммуникативные стратегии русской речи. Москва : Языки славянской культуры, 2001. 384 с.

42. Concoran P. E. Political language and rhetoric. Austin : Univ. of Tehas pres, 1973. 216 p.
43. Denton R. Political Communication in America. N.Y. : Praegar Publishers, 1990. 363 p.
44. Edelman M. Political language. N.Y. : Academic Press, 1977. 236 p.
45. Goffman E. Interaction Ritual: Essays on Face-to-Face Behavior . New York: Garden City. 1967.
46. Jacobson Don. Trumps wish peace, love and happy 2020 in Christmas Day. December 19th. URL: https://www.upi.com/Top_News/US/2019/12/25/Trumps-wish-peace-love-and-happy-2020-in-Christmas-Day-message/7041577290540/ (дата звернення: 31.08.2020).
47. Jibreen M. K. The Speech Act of Greeting a Theoretical Reading. *Journal of Kerbala University*. 2010. 8(1). 1-25.
48. Karimnia A. Rouhani's and Obama's Persian New Year messages: A systemic functional grammar perspective. *Explorations in English Language and Linguistics*. 2018. P. 25 - 39.
49. Searle J. R. Speech Acts. Cambridge: Cambridge University Press. 1969.
50. Seiger T. Donald Trump wishes Happy New Year to «enemies» who «lost so badly» Journal-News. 2017. January 1st. URL: <https://www.journal-news.com/news/national-govt--politics/donald-trump-wishes-happy-new-year-enemies-who-lost-badly/doHTNO6465uezebCucTKCM/> (дата звернення: 31.08.2020).
51. Senchyshyna D. Consolidation strategy in ritual genres of political discourse. *4th International Scientific Conference for Bachelor, Master, Graduate Students and Young Researchers "Topical issues of humanities, technical and natural sciences"* (21 November 2019) : [Book of Abstracts] / Ed. board V.I. Kalinichenko (Ed. in Chief) et al. Vinnytsia, 2019. P. 192-193.
52. Wilson J. Politically Speaking. Cambridge, Mass : Basik Bleckwel, 1990. 247 p.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звернення Президента до Українського народу з нагоди 19-ї річниці Конституції України. URL: <https://montenegro.mfa.gov.ua/news/37802-zvernennya-prezidenta-do-ukrajinsykygo-narodu-z-nagodi-19-ji-richnici-konstituciji-ukrajini> (дата звернення: 04.09.2020).
2. Звернення Президента України з нагоди 29-ї річниці катастрофи на Чорнобильській атомній станції. URL: <https://france.mfa.gov.ua/news/35729-zvernennya-prezidenta-ukrajini-z-nagodi-29-ji-richnicya-katastrofi-na-chornobilysykyj-atomnij-stanciji> (дата звернення: 06.09.2020).
3. Новорічне вітання В. А. Ющенка *Українська правда*. 1 січня 2006 р. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2006/01/1/3044851/> (дата звернення: 25.01.2020).
4. Новорічне привітання Б. Обама з Новим 2011 роком. URL: <https://youtu.be/vDrSNyF5YRw> (дата звернення: 25.01.2020).
5. Новорічне привітання Б. Обама з Новим 2017 роком. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=cXUirXvJeMM> (дата звернення: 27.01.2020).
6. Новорічне привітання П. Порошенка 31 грудня 2015 року. URL: <http://www.president.gov.ua/news/novorichne-privitannya-prezidenta-ukrayini-36591> (дата звернення: 27.01.2020).
7. Новорічне привітання Президента України 31 грудня 2019. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/noviy-rik-2020-zelenskiy-privitav-ukrajinciv-z-novim-rokom-tekst-ta-video-novini-ukrajini-50062245.html> (дата звернення: 31.08.2020).
8. Новорічне привітання президента України Л. Д. Кучми українському народові 31 грудня 2003 року. URL: <https://izvestiya.odessa.ua/uk/2004/01/06/novorichne-pryvitannya-prezydenta-ukrayiny-l-d-kuchmy-ukrayinskomu-narodovi> (дата звернення: 14.01.2020).

9. Новорічне привітання Президента України П. Порошенка 31 грудня 2018 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/novorichne-privitannya-prezidenta-ukrayini-52350> (дата звернення: 14.01.2020).
10. Привітання українському народові Президента України Л. Кравчука. *Свобода. Український щоденник*. 1992. Ч. 6. Рік СХІХ. С. 2 - 4.
11. Янукович привітав українців з Новим Роком. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/yanukovich-privitav-ukrayinciv-z-novim-rokom.html> (дата звернення: 31.08.2020).
12. Bush G. New Year's Message to the People of the Soviet Union. January 1, 1991 *Public Papers of the Presidents of United States*. Washington: United States Government Printing Office, 1992. P. 1.
13. «Calm dawn», Trump tells detractors in New Year's message Eyewitness News. 2019. January 1st . URL: <https://ewn.co.za/2019/01/01/calm-down-trump-tells-detractors-in-new-year-s-message> (дата звернення: 31.08.2020).
14. President Bush's Message On New Year's Day Scoop World Independent News. 2008. January 2nd. URL: <https://www.scoop.co.nz/stories/WO0801/S00029/president-bushs-message-on-new-years-day-2008.htm> (дата звернення: 01.09.2020).
15. «You're out partying and I'm working»: Trump posts self-pitying «Happy New Year» video as he spends final hours of 2018 tweeting and defending his '100% foolproof' border wall instead of enjoying lavish Mar-a-Lago ball with Melania MailOnline. 2020. URL: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-6543695/Trump-wishes-America-Happy-New-Year-White-House-video-ends-2018-tweeting-border-wall.html> (дата звернення: 31.08.2020).
16. Bush G. W. President's New Year's Day Message 2002. December 31st. URL: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/12/20021231-2.html> (дата звернення: 31.08.2020).